

..2901

BIBLIOTEKA
Instytutu
Bałtyckiego
w Sopocie

Wydział Skandynawski

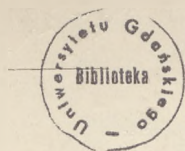
S0265 III

Skrifter

udgivne af

Videnskabselskabet i Christiania

1897

II. Historisk-filosofisk Klasse

Med 2 Karter

Udgivet for Hans A. Benneches Fond

Kristiania

I Kommission hos Jacob Dybwad

A. W. Brøgers Bogtrykkeri

1897

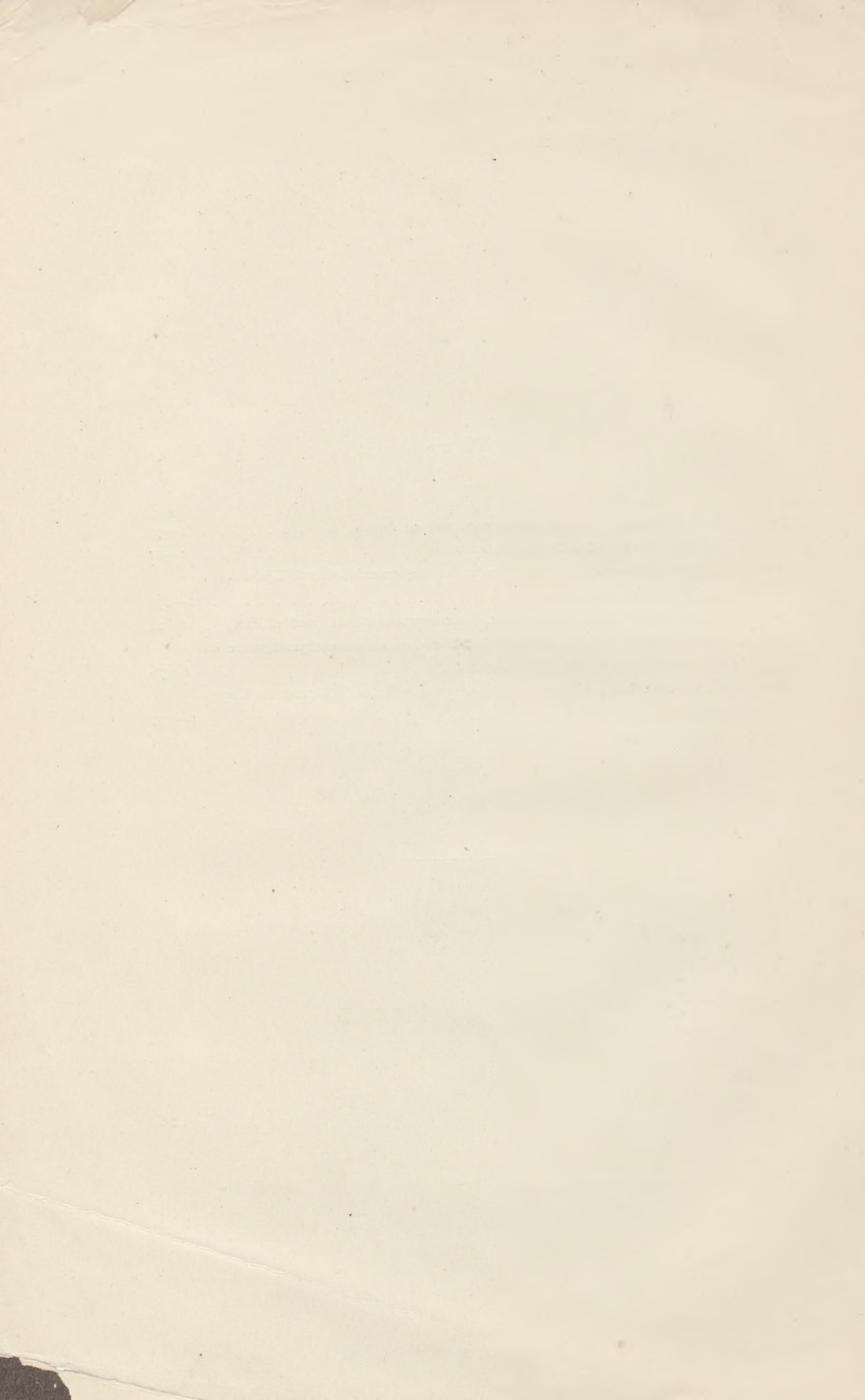
F1

C III 18251

DM / MB / 05m

R. 100, /

Om
brugen af can, may og must

En sproghistorisk undersøgelse

af

Dr. Aug. Western

Videnskabselskabets Skrifter. II. Historisk-filosofisk Klasse. 1897. No. 1

Udgivet for Hans A. Benneches Fond

Kristiania

I Kommission hos Jacob Dybwad

A. W. Brøgers Bogtrykkeri

1897

Fremlagt til trykning i den historisk-filosofiske klasse den 16de oktober 1896.

Literaturhenvisninger.

1. Oldengelsk.

Oros. Extracts from Alfred's Orosius, edited by Henry Sweet, M. A. Oxford 1885.

Cura past. Alfred, Cura Pastoralis, ed. by H. Sweet, the Hatton Ms.

Chron. The Anglo-Saxon Chronicle, ed. by B. Thorpe. Hvor intet andet nævnes, menes Ms. CCCC CLXXIII; Tib. B, IV = Ms. Cott. Tiber. B, IV; L = Ms. Bodl. Laud 636 E.

Béow. Béowulf. Heynes udgave.

Ælfr. Hom. Selected Homilies of Ælfric, ed. by Henry Sweet, M. A. Oxford 1895.

— *Gen.* Genesis

— *Exod.* Exodus

— *De V. T.* De veteri testamento

— *De N. T.* De novo testamento

— *Præf.* Præfatio Genesis

— *Iud.* Liber Iudicum

— *Iud. Epil.* Liber Iudicum Epilogus

} i Greins udgave; Bibliothek der angelsächsischen Prosa. I.

Math. Mathæi evangelium

John. Johannes' evangelium

} i Bosworth's udg. af the Four Gospels (Gothic, Anglo-Saxon, Wycliffe and Tyndale). Lond. 1874.

2. Middelingelsk.

Ancr. R. The Ancren Riwele, ed. James Morton for the Camden Society. London 1853.

- Piers Pl.* The Vision of William concerning Piers the Plowman. B-text.
Ed. by W. W. Skeat. Oxford 1874.
- Wycl.* Wycliffe (Bosworth's udg. af the Four Gospels).
- Ch.* Chaucer
— <i>Prol.</i> Prologue	}	ed. R. Morris. Oxford 1875.
— <i>Kn. T.</i> The Knightes Tale		
— <i>gr. B.</i> etc. Group B etc. i de to af Skeat udgivne små bind.
Oxford 1877.		
- Spec. II.* Morris & Skeat, Specimens of Early English II. Efter denne udgave citeres også *Hamp.* = Hampole, *Mann. Handl. S.* = Mannyng, *Handlyng Synne* og *Curs. M.* = Cursor Mundi.
- Spec. III.* Skeat, Specimens of English Literature A. D. 1394. — A. D. 1579. — Her henvises til sidetal.

3. Nyengelsk.

- Tynd.* Tyndale's overs. af det nye testamente (i Bosworth's udg. af the Four Gospels).
- Euph.* John Lyly, Euphues etc. Arber's Reprint.
- Shak.* Shakespeare. *L. L. L.* = Love's Labour's Lost; de øvrige forkortninger som *Mids.*, *Two Gent.* forklarer sig selv.
- Bac. Adv.* Bacon, The Advancement of Learning, ed. by W. A. Wright. Oxford 1869.
- Buny. P. P.* Bunyan, The Pilgrim's Progress, ed. by G. Offor, London 1863.
- Shelley, Prose.* Essays and Letters by Percy Bysshe Shelley. Edited, with Introductory Note, by Ernest Rhys.
- Dick. Chuzz.* Dickens, Martin Chuzzlewit.
- *Copp.* David Copperfield; begge i the Household Edition; *a* og *b* bet. første og anden spalte.
<i>Thack. Newc.</i> Thackeray, The Newcomes	}	Tauchn. Ed.
— <i>Pend.</i> — Pendennis		
<i>Eliot, Dan. Der.</i> Daniel Deronda	}	Tauchn. Ed.
— <i>Scenes.</i> Scenes of Clerical Life		
- Troll. Wortle.* Trollope, Dr. Wortle's School. Tauchn. Ed.
- Collins, L. L.* Wilkie Collins, The Law and the Lady. Tauchn. Ed.
- Ward, Elsm.* Mrs. Humphrey Ward, Robert Elsmere.
- *Grieve.* —«— David Grieve.

Ward, Marcella; alle tre Tauchn. Ed.

Kipling, Tales. Plain Tales from the Hills. Tauchn. Ed.

Curt. Lect. D. Jerrold, Curtain Lectures; citeres efter stykkernes numer.

Mac. Hist. Macaulay, The History of England. Tauchn. Ed.

Stanhope, Hist. History of England. Tauchn. Ed.

Nineteenth Cent. The Nineteenth Century, ed. by Knowles.

Ill. L. N. The Illustrated London News; *a, b, c* henviser til første anden, tredje spalte.

Indledning.

1. Sprogudviklingen er en stadig fortsat kamp mellem forstyrrende og regulerende kræfter. På den ene side virker fysiologiske og psykologiske love blindt og frembringer mere eller mindre forvirring eller undertiden overflod i ord og udtryk. På den anden side søger sproget at tilvejebringe orden i det forvirrede, at skille sig af med eller at nyttiggjøre det overflødige. Lydlovene virker især forstyrrende på ordenes udseende og adskiller det sammenhørende. Den germanske omlyd kan betragtes som en sygdom, der angriber ordlegemet og til en vis grad vansierer dette. Idet nu sproget reagerer herimod, ophæves enten en overflødig forskjel, eller lydforandringen nyttiggjøres, således at den får funktionel betydning. Undertiden opstår dobbeltformer, oprindelig med nøiagtig samme betydning, følgelig en sproglig luksus. Men sproget er, som Paul siger, «imod al luksus»¹. Enten opgives da den ene af de to former, som når engelsk har opgivet *enow* og beholdt *enough*, eller den ene får en egen betydningsnuance, så resultatet blir to ord med forskjellig betydning, som når oldeng. *of* i nyengelsk optræder som *of* og *off*, eller som når eng. *my* og *mine* nu adskilles som adjektivisk og substantivisk pronomen, medens forskjellen oprindelig er en ren lydlig som mellem den ubest. artikel *a* og *an*. Denne sprogets evne til at bøde på de forstyrrende kræfters virkninger, eller som den kan kaldes: sprogets økonomi, er det af ligeså stor betydning at kjende og være opmærksom på som de egentlige sproglove.

2. Men sproglige forandringer går langsomt for sig. Ligesom en lydlov kan kræve århundreder for at gennemføres, således kræves der også århundreder for, at det unyttige kan fjernes eller det uregelmæssige

¹ Om denne sprogets reagerende evne se H. Paul, *Principien der sprachgeschichte*, især kap. X.

udjevnes. Fremdeles må man huske på, at disse forandringer både i den ene og den anden retning foregår ubevidst. Følgen heraf er, at botemidlet ikke altid kommer i rette tid eller virker sikkert. Der kan undertiden ved fjernelsen af én ufuldkommenhed opstå en ny. Heller ikke virker sprogets reagerende evne så blindt og undtagelsesløst som de oprindelige sprogløve, særlig lydlovene. Sprogets økonomi viser sig derfor ofte blot i halve foranstaltninger, idet der vistnok kan rettes på ett, medens et andet kan stå igjen. Således opstår arkaiske former og udtryk. Et ord kan i tidens løb forandre sin betydning og derigjennem sin brug. Dette kan medføre, at der fremkommer forandringer også på andre områder, idet det oprindelige ligevegtsforhold forstyrres. Men noget af den gamle betydning kan bli hængende igjen, således at vi får gammelt og nyt ved siden af hinanden. De sproglige fænomener befinder sig derfor så at si stadig i sin vorden. Hverken betydning eller brug er fast afgrænset, og hvad der fra nutidens standpunkt er at betragte som uregelmæssigt, viser sig ved nærmere eftersyn ofte at være en levning fra ældre tiders sprogbrug. Men sprogets økonomi er stadig virksom; den kan være famlende og for en tid frembringe forvirring istfr. orden; men med tiden vil også dette klare sig: der er en stadig fremgang mod harmoni og fuldkommenhed.

3. Denne kamp mellem sprogets forstyrrende og regulerende kræfter viser sig ikke mindst i de ords betydningsudvikling, som danner gjenstanden for nærværende afhandling: hjælpeverberne *can*, *may* og *must*. Disse ords udviklingshistorie er interessant også derved, at den viser, hvorledes en forandring på ett punkt ofte forrykker det hele ligevegtsforhold og derved fremkalder forandringer også på andre punkter. Sprogets regulerende evne stilles her på en hård prøve, og det må indrømmes, at den hidtil i det store og hele har ligget under i kampen; ti når vi ser bort fra *must*, der har fåt et nogenlunde fast afgrænset betydningsområde i nyengelsk, må det siges, at forholdet mellem disse verber i det nyere sprog aldeles ikke er så klart som i oldengelsk. Det er sandt, forvirringen begynder allerede i den senere oldengelske periode; men både her og i første halvdel af middelengelsk formår dog sprogets økonomiske evne så nogenlunde at opretholde harmonien; det er først i det 14de, 15de og 16de årh., at forvirringen får overhånd, således at sproget endnu den dag idag ikke har formået at fæste brugen af mere end det ene af disse verber. Men man må alligevel beundre den udholdenhed, hvormed sproget i århundreder har arbeidet på at regulere brugen af *can* og *may* ved at søge at nyttiggjøre begge istedenfor at overhugge knuden ved simpelthen at opgi det ene, noget man godt

kunde tænke sig muligheden af, når man husker på, at de nordiske sprog i almindelighed nøier sig med verbet *kunne*, hvor engelsk bruger dels *can*, dels *may*.

4. Allerede den ældste betydning af disse verber, som kan historisk påvises i de germanske sprog, må være resultatet af en lang udvikling. Nærmere at forfølge denne udvikling og disse verbers forhold til beslektede ord i andre ariske sprog, vedkommer os imidlertid ikke her. For vort øiemed er det nok at søge at påvise den fællesgermanske betydning, som synes at ligge til grund for deres brug i de enkelte germanske sprog, hvorfor en kort oversigt over deres betydning i det ældste germansk, særlig i gotisk, er nødvendig.

a. Det gotiske *kunnan* forbindes med objekt og gjengir dels gr. εἰδέναι, dels γινώσκειν, f. eks. Ni *kann* þana mannan (Math. 26, 72: οὐκ οἶδα τον ἄνθρωπον). Ni hwanhun *kunþa* izwis (ib. 7, 23: οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς). Også i oldnorsk er denne betydning og brug overordentlig hyppig, se eks. hos Vigfusson og Fritzner. Vi må derfor anta, at dette er ordets oprindelige betydning, og at dets brug som hjælpeverbum med følgende infinitiv er senere og afledet, om end spiren hertil også må antages at være fællesgermansk, jfr. got.: Habaiþ wardjans, gaggiþ witauidh *swaswe kunnub* (Math. 27, 65). Det går ikke an her at si, at en infinitiv *witan* er underforstået efter *kunnub*, da det er en direkte oversættelse af det græske ὡς οἶδατε; men en infinitiv kan ialfald let suppleres fra det foregående, hvorfor det er at anta, at den omskrivende brug af *kunnan* er udgået af sådanne objektløse udtryk. Både i oldnorsk og i ældre tysk er *kunnan* med infinitiv hyppigt, medens det i oldeng. først forekommer brugt således i det senere sprog (se ndfr. § 5).

b. Det got. *magan* gjengir det græske δύνασθαι og ἰσχύειν og betegner ligesom i oldnorsk og tysk forskellige nuancer af magt eller fysisk evne til at gjøre noget, f. eks. Qiþa auk izwis þatei *mag* guþ us stainam þaim urraisjan barna Abrahame (Math. 3, 9: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγείρει τέκνα τῷ Ἀβραάμ). — Ni *mag* bagms þiubeigs akrana ubila gataujan (ib. 7, 18: οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ἐνεργεῖν). — Ei . . . *mageiþ* gafahan mid allaim þaim weiham — (Ephes. 3, 18: ἵνα ἐξισχύσητε καταλάβεσθαι σὺν πᾶσιν τοῖς ἁγίοις). — Denne brug af ordet med en følgende infinitiv er imidlertid neppe den oprindelige i germansk. Den oprindelige betydning er vistnok rent absolut «at ha magt til noget», uden at det altid har været nødvendigt at tilføie noget objekt eller nogen infinitiv. Af denne absolute betydning har da udviklet sig på den ene side «at kunne» med infinitiv, og på den anden side den intransitive betydning

«at være sterk» (valere), «at formå noget» (som ikke nærmere angives), «at due til noget», f. eks. i oldeng. Ofer ðisne stán ic timbrige mine cyricean, and helle gatu ne *mágon* ongéan dá (Math. 16, 18). — Du nimst witodlice of eallum mettum ðe tó mete *mágon*, in tó ðé (Gen. 6, 21; lat. quae mandi possunt). — Hit ne *mæg* syððan tó náhte búton ðæt hit sý út-áworpen (Math. 5, 13). — Heraf fremgår igjen betydningen «at befinde sig» (på en eller anden måde), der er almindelig i oldnorsk og endnu findes bevaret i svensk: *hur mår du?* — Denne betydning findes også i ældre tysk og sporadisk i oldengelsk, f. ex. þá cwæð he: Hú *mæg* he? Hig cwædon þæt he wel *mihhte* (Gen. 29, 6; lat. *Sanusne est?* inquit. *Valet*, inquit), men har ikke forøvrigt afsat spor i engelsk.

c. Det gotiske *gamotan* gjengir gr. *χωρεῖν* og bet. «at ha rum», både i egentlig og figurlig betydning, f. eks. Juþan ni *gamostedun* nih at daura (Mark. 2, 2: *μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν*). Waurd mein ni *gamot* in izwis (Joh. 8, 37: *ὁ λόγος ὃς ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ἐμῖν*). Vi har her rimeligvis ordets ældste germanske betydning. Denne er imidlertid tabt både i ældre tysk og i oldengelsk (i oldnorsk forekommer dette verbum overhovedet ikke), men har udviklet sig til betydningen «at ha anledning, frihed, tilladelse til».

Vi går nu over til at betragte disse verbers betydningsudvikling i engelsk.

I. Oldengelsk periode.

A. Almindelig oversigt.

5. Det i oldengelsk uden sammenligning hyppigst brugte af disse tre verber er *magan*¹, der i det store og hele kan siges at bruges omtrent på samme måde som vort *kunne*. Det oldeng. *cunnan* bruges i det ældre sprog kun som transitivt verbum med objekt; det er først i det senere sprog, at det findes brugt med følgende infinitiv. Det ældste eksempel, jeg har fundet i det for denne afhandling gennemgåede udvalg af prosa, er Chron. (Ms. T. B. IV) an. 1001: And forbærndon Tegntun 7 eac fela oðra goðra hama, þe we *genemnan ne cunnan*, og da Murray og Bosworth-Toller heller ikke anfører noget ældre prosa-eksempel, slutter jeg, at det ikke findes. Det var også fuldstændig overflødigt i denne anvendelse, da *magan* også omfatter betydningen «åndelig evne», som er den egentlige betydningssfære af *cunnan* i oldeng. jfr. med det ovfr. nævnte eks. Swiðe monige eac him, þe we nu *genemnan ne magon* (Chron. an. 905) og: Nú *cunne ge tócnáwan* heofones híw, wítodlice ge *ne mágon wítan* ðæra tíða tacnu (Math. 16, 3), hvor de to verber synes brugt for at frembringe variation i udtrykket.

6. Oldeng. *magan* betegner først og fremst en hos subjektet selv liggende evne til at gjøre noget. Denne evne kan enten være af rent *fysisk* natur, f. eks. Náfne ic ánegum men ár ályfde, | siððan ic *hond and rond hebban mihte*, | þryðærn Dena búton þe nu þá (Beow. 656), eller bero på subjektets magtstilling, f. eks. Sóplice ic secge éow ðæt God ys *swá mihtig ðæt he mæg* of ðysum stánum áweccean Abra-

¹ Selve formen *magan* er ligeså lidt som infinitiven *mōtan* påvist i oldeng.; men vi risikerer vistnok intet ved at anta disse former.

hames bearn (Math. 3, 9), eller også være af åndelig natur: þa cwædon þa Scottas: we *magon* eow hwæpere *ræd gelæran* (Chron. Introd.).

Denne evne er imidlertid undertiden ikke en fast iboende evne hos subjektet, men underkastet en vis betingelse eller ialfald indskrænket til personer med en vis egenskab, f. eks. þæt lá *mæg* secgan, *se þe sôð and riht fremed* | on folce (Beow. 1701). Þæt lá *mæg* secgan, *se þe wyle sôð sprecan* (ib. 2865), ɔ: kun når man taler sandt, eller fremmer sandhed og ret, kan man si det; eller den beror ligefrem på subjektets vilje: Hí wæron þa deadlice þe *mihton* beon undeadlice, *gif hi heoldon* þæt eaþelice Godes bebod (Ælfr. Hom. III, 173). Swa *mihton* eac þa oþre þe þær feollon don, *gif hi woldon* (ib. III, 56).

Herved sker der overgang til en ny betydningsnuance, idet *magan* kommer til at betegne, hvad subjektet kan (eller ikke kan) gjøre, ikke på grund af en hos det selv liggende evne, men af en udenfor subjektet liggende grund, f. eks. Þa *wæs seo éa to þon flede* þæt he ne *mehte* to þære brycge cuman (Oros. IX, 112). Eal þæt his man aþer oþþe ettan oþþe erian *mæg*, *þæt liþ wiþ þa sé* (ib. IV, 63). I det sidste eks. er der ikke tale om, hvad «his man» kan dyrke på grund af sine legemskræfter, men på grund af jordens naturlige beskaffenhed.

Magan bruges således hyppig om, hvad man har anledning eller grund til at gjøre, f. eks. Mid hierе gestreone he gewelgade Romeburg swa swiþe, þæt mon ælcne ceap *mehte* be twiefealdan bet geceapian þonne mon ær *mehte* (Oros. XX, 40). — Nú ic *mæg* sweltan bliðelice, nu ic þe geséo (Gen. 46, 30), hvor hovedvegten ligger på *bliðelice*: «nu da jeg har set dig, har jeg grund til at glæde mig over døden». — Undertiden kan det være vanskeligt at trække en bestemt grænse mellem den udenfor subjektet liggende grund og den hos subjektet selv liggende evne, især når sætningen er benegtet, idet der vistnok kan være en ydre hindring tilstede, men den egentlige grund alligevel kan være subjektets mangel på evne til at overvinde denne hindring. Således: Hine gára cyn | *for herebrogan* habban ne *mihte* (Béow. 462). — *Wæs him se man tó þon léof*, | þæt he þone bréostwylm *forberan* ne *mehte* (ib. 1877), hvor den ydre hindring er selve hans kjærlighed til manden. Ligeså: *ne mihte þá forhabban* (ib. 2610), hvor grunden udtales i det foregående: *geseah his mondryhten* | *under heregriman hát prowian*, og: *gemunde þá þá áre*, *þe he him ær forgeaf*; det var synet af hans herre i nød og erindringen om hans velgjerninger mod ham, som bevirkede, at han ikke kunde holde sig tilbage.

7. De i det foregående nævnte grunde eller hindringer gjælder blot det enkelte tilfælde. Men en handlings udførbarhed kan også bero

på grunde, som har en mere almindelig rækkevidde, på rene naturlove, hvad enten disse er af fysisk eller åndelig natur, og *magan* kommer således til at betegne det absolut mulige eller umulige. Således: Hú *mæg* ðes his flæsc us syllan to etanne? (John 6, 52); da det nemlig overhovedet er umuligt, at et menneske kan gi andre sit kjød at æde, hvorledes kan da denne gjøre det? Det er forresten tilstrækkeligt, at noget antages for naturnødvendigt, selv om det ikke i virkeligheden er det. Når det således heder: þa hæfde Marcellus Romanum cup̄ gedon þæt mon *Hannibal geflieman mehte* (Oros. XVII, 123), så ligger heri, at Hannibal på grund af sine stadige seire var kommen til at stå for romerne som uovervindelig, men at Marcellus viste dem, at det dog var muligt at overvinde ham. Ligeså: *Mæg* ænig þing gódes beon of Nazareth? (John 1, 46): det var så at si blit til et dogme, at intet godt kunde komme fra Nazareth, følgelig kunde Jesus heller ikke være noget godt.

Hvis imidlertid denne antagelse af noget som muligt eller umuligt kun er en enkelt persons antagelse, går det absolut mulige over til at bli en blot formodning, f. ex. Eastewerd hit *mæg* bion syxtig mila brad, opþe hwene brædre (Oros. IV, 68). En sådan formodning er ofte afhængig af en betingelse, der dels kan stride mod virkeligheden, f. eks. þa ofslog Poros Alexandres hors, þe Bucefal wæs haten, 7 hiene selfne *mehte*, þær him his þegnas to fultume ne comen (Oros. XIV, 169), dels er uafgjort, f. ex. þa beþohte he him, þ gif he mihte ben rotfest on Engleland, þ he *mihte* habben eal his wille (Chron. L. 1127).

8. Fælles for de i §§ 6 og 7 nævnte ydre grunde er, at hvad enten de er almengyldige eller tilfældige, så er de dog uafhængige af menneskelig vilje. Hvis derimod en handling's udførbarhed beror enten på en enkelt persons vilje eller er afhængig af menneskelige love og indretninger, får vi at gjøre med ligefrem tilladelse eller forbud. Således: Ealle þa ærcebishops 7 bishops seidon þ hit wæs *togeanes riht*, 7 þ he ne *mihte* hafan twa abbotrices on hande (Chron. L. 1127), hvor vi ligefrem kan oversætte: «det var ikke tilladt at indeha to abbedier på én gang». Denne brug af *magan* er dog lidet udviklet i old-engelsk, da man hertil havde et andet verbum til sin rådighed, nemlig *mōtan*. Dette betyr som før nævnt eg. «ha anledning til» og findes i denne betydning brugt synonymt med *magan*, f. eks. Se ælmihtiga Scyppend gesceop englas þurh his godcundan mihte, and for his micclan rihtwisnyse forgeaf him agenne cyre, þæt hí *moston* þurhwunian on ecere gesælþe þurh gehyrsumnyse, and *mih-ton* eac þa gesælþa forleosan, na for gewyrde, ac for ungehyrsumnyse (Ælfr. Hom, V, 159). Således

er vel også at forstå: *Gæð eft se þe mót | tó medo módig* (Beow. 604), den, som har anledning dertil, og: *Wyrce se þe mōte | dōmes ær déaðe* (ib. 1388), hvor Heyne oversætter: «schaffe sich ruhm wer da kann», medens det snarere er: den som har anledning dertil, o: hvem det forundes at leve. — Men i almindelighed betegner *mótan* tilladelse. Denne tilladelse kan enten være almindelig, om hvad der tillades af omstændighederne eller ifølge skik og brug, f. eks. *Geornor we woldon, cwæþ Orosius, iowra Romana bismra beon forsugiende þonne secgende, þær we for eowerre agenre gnornunge moste* (Oros. XIII, 26). — Þonne rideþ ælc his weges mid þan feo, 7 hyt *motan* habban eall (ib. V, 46), eller personlig: *Of ælcum tréowe þises orcerdes þu mōst etan* (Gen. II, 16). Således bruges *mótan* hyppig om, hvad der forundes en af Gud eller skjæbnen. På denne måde opfatter jeg også Beow. 442: *Wén' ic þæt he wille, gif he wealdan mót, | in þæm gúðsele *Géatena léode | etan* unforhte, hvor Heyne overs. «wenn er so verfahren kann», medens jeg foretrækker: «hvis han får magt dertil, hvis Gud gir ham lov».

Meget hyppigt er *mótan* også i bisætninger, der er afhængige af et verbum, som bet. bøn eller ønske, f. eks. (He) *hrædllice for to Cartaina, 7 biddende wæs þæt he moste wiþ Scipian sprecan* (Oros. XVII, 301). Undertiden står det pleonastisk efter *hátan* og (*ge*)*unnan*: *Ic hit þe þonne geháte, þæt þu on Heorote mōst | sorhléas swefan* (Beow. 1672). — *Gif he ús geunnan wile, | þæt we hine swá góðne grétan móton* (ib. 346). — Gjennem en hypotetisk tilladelse, f. eks. *Gif hē moste þa gyt twa gear libban, he hafde Yrlande mid his werscipe gewunnon* (Chron. L. an. 1087), banes veien til at anvende *mótan* til betegnelse af en fremtidig mulighed: *Ne gesihst þu þæt eall Egipta land mót forwurðan?* (Exod. 10, 7: quod perierit Ægyptus?). — *Ealle we móton sweltan* (ib. 12, 33). — *Drihten, hæle us; we móton forwurðan* (Math. 8, 25), en brug, som forresten igjen er opgit, da her *magan* var mere brugeligt.

9. Fra begrebet ønske eller anmodning er der blot et skridt til begrebet hensigt. Det er derfor naturligt, at vi finder *mótan* brugt også i hensigtssætninger, f. eks. *Se wæs georne biddende þæt him mon fultum sealde, þæt he moste on Ispanie firde gelædan* (Oros. XVII, 196). Imidlertid har heller ikke denne brug udviklet sig videre, da man også kunde udtrykke hensigt ved hjælp af *magan*, således at *mótan* her var overflødigt. — Også brugen af *magan* i denne betydning udgår fra sætninger, som er afhængige af et ønske-udtryk, som: *He þagiet þridan siþe wæs wilniende mid scipfierde þæt he þæs gēwinnes mehte mare gefrémman* (Oros. IX, 79), især efter *sméagan*, studere på, tragte

efter, f. eks. *He smeade hu he mihte* dælan rice wiþ God (Ælfr. Hom. III, 44). Derefter i rene hensigtssætninger: *Æfter þæm Centenus Penula* se consul bæd þætte senatus him fultum sealdon, *þæt he mehte* Hannibal mid gefeohte gesecan (Oros. XVII, 132), og i relativsætninger, som til lige udtrykker en hensigt: *Wilt þu þæt ic gá and clipie þe Ebréisc wif, þæt þis cild fêdan mæge?* (Exod. 2, 7). Undertiden kan det være tvilsomt, om vi har en hensigt eller en simpel følge, f. eks. Her Romane gesomnodon al þa goldhord þe on Bretene wæron, *7 sume on eorþan ahyddon, þæt hie nænig mon siþþan findan ne meakte* (Chron. an. 418).

10. Men medens *môtan* ikke formåede at seire i konkurrencen med *magan*, har det udviklet en ganske ny betydning af sin brug i sætninger, som indeholder en benegtet tilladelse. En benegtet tilladelse er det samme som et forbud. Men at man forbydes at gjøre noget, er igjen praktisk det samme som, at man er tvungen til at la det være, f. eks. *Ða wæron þa Wælisce menn ætforan mid þam cyngre 7 forwregdon ða eorlas, þet hi ne moston cuman on his eagon gesihðe* (Chron. L. an. 1048). Idet nu begrebet tvang forbindes direkte med prædikatsverbet, får vi ved elision af negtelsen ikke en tilladelse, men et påbud: *hi moston cuman* = de måtte komme, og *môtan* får herved den betydning, som det har i det moderne sprog (*must*). Til udviklingen af denne betydning har vel også bidraget brugen af *môtan* om hvad der forundes en efter skjæbnens bestemmelse. Dette går nemlig let over til at betegne, hvad der er bestemt af skjæbnen, altså hvad der må ske. — Det er dog først i det senere oldengelsk, at denne betydning af *môtan* optræder, f. eks. *Drihten, gyf mín brôðor syngað wið me, môt ic him forgyfan?* (Math. 18, 21). *Gif he betan môte, sylle wið his life swá hwæt swá man him scrife* (Exod. 21, 30; quod si pretium ei fuerit impositum), og selv her tror jeg, man har været tilbøielig til at se denne betydning oftere end nødvendig, således i følgende eks. fra *Beowulf*, hvor Heyne oversætter med *müssen*: *Scyld wel gebearg | líf and líce læssan hwíle | mærum þéodne, þonne his myne sóhte, | þær he þij fyrste forman dógore | wealdan móste, swa him Wyrð ne gescráf, | hréd æt hilde* (v. 2571); Heyne overs.: «da er zu dieser zeit das erste mal walten musste, wie ihm das schicksal nicht beschieden, der berühmte beim kampf», hvilket er mig uforståeligt. Jeg forbinder *þonne his myne sohte* med *hréd æt hilde* «da hans sind søgte ære i kamp», og overs. *þær* med «hvis», «om»: «om han ved den leilighed første gang kunde (o: om det blev ham forundt) at seire», hvortil da som en parentes slutter sig *swá him Wyrð ne gescráf*: «skjæbnen forundte ham det ikke». — Ligeså: *Londrihtes môt | þære mægburge monna æghwylc | ídel hweorfan, syððan æðelingas*

| feorran gefricgean fléam éowerne, | dómléasne dæd (v. 2887), hvor også Heyne ovs. «muss», medens det snarere er: «nu vil enhver mand (kommer enhver mand til at) miste sin landbesiddelse i folket, siden —». — Men i og for sig har det lidet at bety, hvordan disse steder opfattes; hovedsagen er, at betydningen «må» kan påvises allerede i oldengelsk.

Speciel oversigt.

1. Magan betegner:

11. I. subjektets evne eller en i dets natur liggende magt til at gjøre noget;

a) om Guds eller andre overnaturlige væseners magt:

Á *mæg god* wyrcan | wundor æfter wundre (Beow. 931). — *God* éaðe *mæg* | þone *dolscaðan dæda getwæfan (ib. 478). — *Drihten*, gyf ðú wylt, *ðu miht* me geclænsian (Math. 8, 2). — Gelyfe gyt, ðæt *ic* inc *mæg* gehælan? (ib. 9, 28). — Ne eac se wælhreowa *Antecrist* næfþ þa mihte þæt he heofenlic fyr asendan *mæge* (Ælfr. Hom. II, 72).

b) om mennesker:

Hi þanon ferdon, 7 wrohton þ mæste yfel þe æfre *ænig here don mihte* (Chron. L. an. 994). — þa foron hie ofer Norðhymbra lond 7 Eastengla, swa swa *seo fird* hie geræcan ne *mehte* (Chron. an. 895). — *Se cyning Ælfred* æfter þam gehorsudan here mid fierde rád oþ Exanceaster, 7 hie hindan ofridan ne *meahte* ær hie on þam fæstene wæron (ib. an. 877). — *Gaius Fulius* se casere ærest Romana Bretenlond gesohte . . . 7 swa þeah ne *meahte* þær rice gewinnan (ib. Intr.). — Her on þisum geare foron *Norðhymbra* togædere 7 utlagodon heora eorl Tostig 7 ofslogon his hiredmen ealle þa þe hi *mihton* to cuman (ib. L. an. 1064). — Ne *meahte ic* æt hilde mid Hruntinge | wiht gewyrcean (Beow. 1660). — Ne þynceð me gerysne, þæt we rondas beren | eft tó earde, nemne *we æror mægen* | fáne gefyllan, feorh ealgian | Wedra þíodnes (ib. 2654). — Ne *mihte snotor hæled* | wéan onwendan (ib. 190). — Ne ðú ne swere þurh ðin heafod, forðam ðe *ðu ne miht* ænne locc gedón hwitne oððe blacne (Math. 5, 36). — *Hig ne mihton* hyne gehælan (ib. 17, 16). Særlig merkes forbindelsen med en superlativ, da denne talefigur

er bevaret lige til nutiden: He þa gegaderode his fyrde diglice, *swa he swyðost mihte* (Chron. L. an. 1004). — Godwine eorl, 7 ealle þa yldestan menn on West Seaxon lagon ongean, *swa hie lengost mihton* (ib. 1036). — Heora ælc ferde to his castele 7 þone mannoden 7 metsoden *swa hig betst mihton* (ib. 1088). — Béod him éac þæt hig nymon hira fæder and éfston hider, *swa hig radost magon* (Gen. 45, 19).

c) om de naturlige sanser:

Her Romane Leone þæm papan his tungon forcurfon 7 his eagan astungon . . . 7 þa sona eft, Gode fultomiendum, he *meahte geseon 7 sprecan* (Chron, an. 797). — His éagan þýstrodon, þæt he ne *mihte nan þing geseon* (Gen. 27, 1).

d) om ting:

Hine syððan nó | *brond ne beadomécas bitan ne meahton* (Beow. 1454). — Gefuhte þæt him nan *sá* wiþhabban ne *mehte* (Oros. 9, 118).

e) om ándelig evne:

Íc þæs Hróðgár *mæg* | *ræd geléran* (Beow. 277). — Swa mycel ungelimp . . . swa man naht æþelice *geþencean ne mæg* (Chron. L. an. 1086). — Ne *mæg* nan gesceaft fulfremedlice *smeagan ne understandan* ymbe God (Ælfr. Hom. III, 9). — Hú *magon ge gód sprecan*, ðonne ge synt yfele? (Math. 12, 34). — Ðises geares . . . gewearð se mæsta orfcwealm þe ænig mann *mihte gemunan* (Chron. L. an. 1111), — Swa manega gersumas on sceat 7 on scrud 7 on bokes, swa nan man ne *mæi oðer tællen* (ib. 1070). — *Telle* þás steorran, gif þú *máge* (Gen. 15, 5). — Uneaþe *mæg* mon to geleafsuman *gesecgan* swa monigfeald yfel swa on þæm þrim gearum gewurdon (Oros. 14, 102). — Hwæt *magon we secgan* (Chron. L. 1083). — Ne inc ænig mon, | ne léof ne láð, *beléan mihte* | sorhfullne sið (Beow. 510: kunde ráde eder fra den bedrøvelige reise). — He his selfa ne *mæg* | for his unsnyttrum ende *geþencean* (ib. 1734). — Hwylc éower *mæg sóþlice geþencan* ðæt he ge-éacnige áne elne to hys andlícnesse? (Math. 6, 27). Hwam ne *mæg earmian* swylcere tide (Chron. L. an. 1087).

12. II. hvad subjektet kan gjøre af en udenfor subjektet liggende grund.

a) i almindelighed:

Brinne swaðredon, | þæt ic *sánæssas geseon mihte* (Beow. 570).
Betwyx oðrum þingum nis na to forgytan þ *gode frið* þe he

macode on þisan lande, swa þ án man þe himsylf aht wære *mihte* faran ofer his rice mid his bosum full goldes ungederad (Chr. L. an. 1087). — Ða wende se here þæt his fultumes se mæsta dæl wære on þæm scipum ⁊ þæt hie *mehten* faran unbefohtene þær þær hie wolden (Chron. an. 911). — Sona æfter þæm . . . for se here of Wírheale in on Norð Wealas, forþæm hie ðær sittan ne *mehton* (ib. 895). — Nán man ne *mihte* faran þurh þone weg (Math. 8, 28). — Þær bædon Scottas þ hi þær moston wunian; ac hig noldon heom lyfan forþon þe hig cwædon þ hi ne *mihton* ealle ætgædere gewúnian þær (Chron. Intr.). — We witon oþer igland her be éastan; þær ge *magon* éardian gyf ge wyllað (ib.). — *Búton hwá beo edniwan gecenned*, ne *mæg* he geseon Godes rice (John. 3, 3).

b) hvad der er anledning til at gjøre:

Hie wæron cumen Leoníþan to fultume, þeh hie æt þæm ærran gefeohte him ne *mehten* to cuman (Oros. IX, 85). — Þa Romane geacedan þæt þa consulas on Ispanium ofslagen wæron, þa ne *mehton* þa senatus nænne consul under him findan þe dorste on Ispanie mid firde gefaran (ib. XVII, 192). — He *fyrst næfde* þ he his fyrde gegadrian *mihte* (Chron. L. an. 1004; Tib. B. I og IV har her blot *gegaderede*). — On anginne þisere worulde nam se bróðer hys swuster to wífe . . . and man ne *mihte* þá æt fruman wífan búton on his siblingum (Ælfr. Præf. Gen. 22, 17). — Hæfde se góða Géata léoda | cempan *gecorene, þára þe he cénoste | findan *mihte* (Beow. 205). — He *mæg* þær fela | fréonda findan (ib. 1838). — Syððan morgen com, | þá héo under swegle geséon *meahte* | mordorbealo maga (ib. 1078). — þær *mæg* nihta gehwæm . . . níðwundor seon (ib. 1366). — þær *mihton* geseon Winceaster leodan rancne here ⁊ unearhne (Chron. L. an. 1006).

Hid hører de hyppige udtryk: «heraf kan man se» o. lign.: *Be þæm hringum mon mehte witan* hwæt Romana duguþe gefeallen wæs (Oros. XVII, 83). — *Be þisum litlum man mæg understandan*, hú déop séo bók ys on gástlicum andgite (Ælfr. Præf. Gen. 23, 31). — *Hú mæg ic hit witan* þæt ic hit ágan sceal (Gen. XV, 8). — *Hit mon on þam wæpnedmonna gebærum ongitan mehte*, hu hie afyrhtede wæron (Oros. XVII, 157). — *Mæg þonne on þæm golde ongitan* Géata dryhten | . . . þæt ic gumcystum góðne funde | beaga bryttan (Beow. 1485). — *Meaht þu, mín wine, méce gecndwan*, | þone þín fæder to gefeohte

bær (ib. 2048). — Nu we *magon ongytan*, þ manna wisdom 7 smeagung 7 heora rædas syndon nahtlice ongean Godes geþeagt (Chron. L. an. 979). — *On þám mann mæg gehíran*, hú se heofenlíca god spræc mid weorcum and mid wundrum him tó (Ælfr. De V. T. 5, 43). — *On þam man mæg scéawian* godes micclan wundra (ib. 6, 9). — *Hér wé magon gehíran* þæt se hælend lufað swíðor þá dæde þonne þá sméðan word (Ælfr. De N. T. 14, 33).

c) hvad man har grund til at gjøre:

Betwux þæra stana hryre, þa þa gehwá *mihte* his leofostan frynd forgytan, þa betæhte hé his fynd Gode (Ælfr. Hom. IV, 117). — Ealles his heres wæs swelc ungemet þæt mon *eape cweþan mehte* þæt hit wundor wære, hwær hie landes hæfden þæt hie mehten on gewician (Oros. IX, 41).

13. III. det absolut mulige eller umulige:

Þyder he cwæþ þæt man *mihte* geseġlian on anum monþe (Oros. IV, 86). — Þa for he þagiet norþryhte swa feor swa he *mealhte* on þæm oþrum þrim dagum gesiglan (ib. IV, 12). — Hú *mæg* man béon eft ácenned, ðonne he biþ eald? (John. 3, 4). — Ne *mæg* séo ceaster béon behýd ðe byþ uppán múnt áset (Math. 5, 14). — Ne *mæg* ðæt góde tréow beran yfle wæstmas (Math. 7, 18). — Ne *mæg* nán man twám hláfordum þéowian (ib. 6, 24). — Ne *magon* ge Gode þéowian and woruldwelan (ib.). — To þam mæsten swicdóme þe æfre *mihte* gewurðan (Chron. L. an. 1087). — Ða beoþ on gedwolan gelædde *gyf hyt beon mæg*, ðe gecorene wæron (Math. 24, 24). — Hú *magon* beon gefyllede ða hálġan gewritu (ib. 26, 54). — Hú *mæg* he þonne habban þæs hælendes fultum? (Ælfr. De N. T. 15, 1). — Hú *mæg* se man wel faran þe his mod áwent fram eallum þisum bocum? (ib. 20, 6).

14. IV. en formodning:

Næron nawðer ne on Fresisc gescæpene ne on Denisc, bute *swa him selfum ðuhte* þæt hie nytwyrðoste beon *mealten* (Chron. an. 897). — Norþweard, *he cwæþ . . .* þæt hit *mihte* beon þreora mila brad to þæm more (Oros. IV, 70). — Þær *mihte wel* ben abuton twenti oðer þritti hornblaweres (Chron. L. an. 1127). — And hí þa ealle sæton, swa swa *mihte* beon fif þusend wera (Ælfr. Hom. VIII, 18). — Þa on dæg he *mehte* cumán to ealra Romana anwealde, *þær he forþ gefore* to þære byrg (Oros. XVII, 80: hvis han havde draget —).

15. V. tilladelse og forbud:

Hig cwædon witodlice sume, ðæt hyt *ne mihte beon on ðam freols-dæge* (Math. 26, 5). — Ac þa þa he to þam cyngre com, *ne mihte he beon weorðe* naðer ne ure cynges spæce ne þæra forewarde þe — (Chron. L, an. 1091). — Wénst ðú, ðæt ic *ne myhte* biddan minne fæder, ðæt he sende me nú má ðonne twelf eoredu engla? (Math. 26, 53). — Gyf ðes calic *ne mæge* gewitan . . . gewurðe þín willa (ib. 26, 42). — Hwá *mæg* beon rihtlice geciged mannes bearn, buton Criste anum? (Ælfr. Hom. IV, 83). — Ge *ne magon* faran, ðar ðar ic fare (John 13, 33).

16. VI. ønske og hensigt:

Hi æfre *beop ymbe þæt an, hu hi magon* Gode gehyrsumian (Ælfr. Hom. III, 54). — Þa nam hé micelne gramian and andan to þam mannum, and *smeade hú hé hi fordón mihte* (ib. III, 147). — Þa wiste God hwæþere þæt he wæs forlæred, and *smeade hu he mihte* his and ealles mancynnes eft gemiltsian (ib. III, 186). — Þa nam þæt Iudeisce folc micelne ándan ongean his láre, and *smeadon hú hi mihton* hína to deaþe gedón (ib. III, 316).

Þa sume dæg rad se cyng up bi þære ea, 7 gehawade hwær mon mehte þa ea forwyrcean, *þæt hie ne mehton* þa scipu ut brengan (Chron. an. 896). — Þa þæs on hærfeste þa wicode se cyng on neaweste þære byrig, þa hwile þe hie hira corn gerypen, *þæt þa Deniscan him ne mehton* þæs ripes forwiernan (ib.) — Bío nu on ófoste . . . *þæt ic þý séft mæge* | æfter máð-ðumwelan mín álætan líf and léodscipe (Beow. 2748). — And of eallum nýtenum calles flæsces twegen gemacan þu lætst in tó þam arce mid þe, *þæt hig libban magon* (Gen. 6, 19: ut vivant tecum). — Eác of fugelum . . . *þæt hi magon libban* (ib. 6, 20: ut possint vivere). — Ic bidde éow, léof, þæt ge gecirron tó mínum húse and þær wunion nihtlanges and þwéað éowre fét, *þæt ge magon faran* tó mergen on éowerne weg (ib. 19, 2). — Héo helede hire nebb, *ðæt he hig ne mihte* gecnáwan (ib. 38, 15). — Forlæt mín folc, *þæt hit mæge* offrian me on þam wés-tene (Exod. 5, 1: ut sacrificet mihi). — Þa worhte hé fela wundra, *þæt men mihton* gelyfan þæt he wæs Godes bearn (Ælfr. Hom. III, 301). — Þonne ge hit gemetaþ, cyþaþ me, *þæt ic mæge* me to him gebiddan (ib. V, 29).

Anm. Endelig står *magan* brugt på en mere ubestemt måde, idet grundbetydningen «kunne» vistnok skinner igjennem, medens der sam-

tidig er en bibetydning tilstede af hensigt, ønske eller fremtidig mulighed, almindelig afhængig af en betingelse; f. eks. *Sceoldon cunnian gif hi mihton þone here ahwær utene betræppan* (Chron. L. an. 992; de skulde forsøge, om de kunde, ɔ: de skulde forsøge at el. bestræbe sig for at lokke hæren i en fælde). — Mynte se mæra, *hwær he meahhte swá | widre gewindan* (Beow. 763; overtænkte, hvor han kunde undfly videre, ɔ: søgte at finde et sted, hvor —). — Nolde ic sweord beran, | wæpen to wyrme, *gif ic wiste hu | wið þam aglæcan elles meahhte | gylpe wiðgripan* (ib. 2519; dersom jeg vidste, hvorledes jeg ellers kunde opfylde mit kampløfte). — Þ hi þæs *cynge* *ræd hæfdon* 7 *his fultum* 7 *ealra witena*, *hu hi mihton* þæs *cynge* bismere awrecan (Chron. L. an. 1048). — Gyf ænig man mæg geriman ðære eorðan dust, ðonne *mæg* hé éac swilce geriman ðinne ofspring (Gen. 13, 16). — Þeah þe eal mennisc wære gegaderod, *ne mihton* hí ealle hine acwellan, gif he sylf nolde (Ælfr. Hom. III, 321). — Ðis *mihte* beon geseald to myclum wurþe, and þearfum gedæled (Math. 26, 9; sc. hvis den ikke blev bortødslet). — Gebíde ge on beorge byrnum werede, | secgas on searwum, hwæðer sél *mæge* | æfter wælræse wunde gedýgan | uncer twega (Beow. 2530; hvem af os, der bedst vil kunne overstå såret).

2. Cunnan betegner:¹⁾

17. I. åndelig evne:

Þis wæs his ingang; of his utgang ne *cunne* we iett noht *seggon* (Chron. L. an. 1127). — Suilc 7 mare þanne we *cunnen* sæin (ib. an. 1137). — Men ne *cunnon* | *secgan* to sóðe — (Beow. 50). — Sægde se þe *cúðe* frumsceaft fira feorran *reccan* (ib. 90). — Ne wiston hie drihten god, | ne hie húru heofena helm *hërian* *ne cúdon* (ib. 181). — Nu gedafnode him þæt hig *cúdon* þa ealdan æ gástlice *understandan* (Ælfr. Præf. Gen. 22, 37). — Se man gesihþ, and fylip Gode, se þe *cann* *understandan* God (Ælfr. Hom. VI, 162). — And se witega þá hine gewissode, þæt he *cúde* *gelyfan* on þone lifendan god (Ælfr. De V. T. 9, 33).

Også i følg. eks. er der i virkeligheden tale om åndelig evne (at forstå sig på noget), selv om den tilføjede infinitiv betegner en fysisk virksomhed:

And þonne he éow clypað and áxað hwæt ge *dôn cunnon* (Gen. 46, 33; ɔ: hvad I har lært). — Þá he áxode hwæt hig *wyrcean* *cúdon* (ib. 47, 3). — Eornostlice nú gé ðe yfele synt, *cunnon* góde sylena eowrum bearnum *syllan* (Math. 7. 11; forstår at give —). — Him *bebeorgan* *ne con* | wom (Beow. 1747; kan ikke beskytte sig mod synd).

18. II. sjelden fysisk evne:

Scolde herebyrne hondum gebroden, síd and searofáh, sund

¹⁾ Jeg ser her fuldstændig bort fra brugen af *cunnan* med objekt.

cunnian, séo þe báncófan *beorgan cúde* (Beow. 1444; som for-
måede at beskytte legemet). — Bearne ne trúwode, | þæt he
wið ælfylcum éðelstólas | *healdan cúde* (ib. 2371; at han kunde
holde (o: forsvare) den arvede trone mod de fremmede tropper).

An m. Undertiden findes både *cunnan* og *magan* anvendt samtidig
med samme infinitiv, f. eks. Ongean ðæt sint to manianne ða ðe nabbað
nawder ne ildo ne wisdóm to ðon ðæt hie *mægen odde cunnen læran*
(Cura past. 383, 20). — I ne *canne i ne mai tellen* alle þe wundes
(Chron L. an. 1137). Egentlig betegnes da herved både den åndelige
og den fysiske evne; men praktisk kan det vel siges, at det simpelthen
betegner en forsterkelse af udtrykket.

3. Mótan betegner:

19. I. tilladelse i videste betydning.

a) hvad der er anledning til:

Nú ge *móton* gangan in éowrum gúðgeatawum, | under here-
gríman, Hróðgár geséon (Beow. 395). — Nó þær hy hine ne
moston bronde forbærnan (ib. 2125, nml. fordi Grendels
mor havde tat den dræbte med sig).

b) hvad der forundes en af Gud eller skjæbnen:

Eodon him þá tógéanes, gode þancodon, | þæs þe hi hyne
gesundne geséon *moston* (Beow. 1627). — Gode ic þanc secge,
þæs þe ic þe gesundne geséon *moste* (ib. 1998). — Bréac þonne
moste (ib. 1488; han nød (sit liv), sålænge det forundtes ham).
— Wel bið þæm þe *mót* | æfter déað-dæge drihten sécean (ib.
186; hvem det blir forundt at —). — Ne wæs *Wyrd þá gen, |
þæt he má *moste* manna cynnes | þicgean ofer þá niht (ib. 735;
det var ikke skjæbnens bestemmelse —).

c) i bisætninger efter forskellige udtryk som «bede», «love»
o. lign.:

Þær *bædon* Scottas þ hi þær *moston* wunian (Chron. Intr.) —
Hi . . . *bædon* þ hi *moston* habban Morkere heom [to] eorle (ib.
L. an. 1064). — He *bæd* æt Gode þæt he *moste* fandian Iobes
(Ælfr. Hom. II, 66). — Þæt wif . . . *bæd* þæt heo *moste* him
mete gearcian (ib. X, 161). — Ic *bidde* þe, hláford, þæt ic *mote*
bútan yrre wið þe sprecan (Gen. 44, 18). — We *biddað* þæt þine
þéowas béon *móton* on Gessen lande (ib. 47, 4). — Þæt folc
bæd me þæt hig *moston* him wircan godas (Exod. 32, 23). —
Iosep fram Arimathea *bæd* Pilatus, ðæt he *moste* niman ðæs
Hælendes líchaman (John 19, 38). — Hy *bénan synt*, | þæt hie,
þéoden mín, wið þe *móton* wordum wrixlan (Beow. 364).

Ac swiþor micle wæron *wilniende* þæt hie gemong him mid sibbe sittan *mosten* (Oros. X, 56). — *Him wæs bega wæn* | . . . þæt hi seoððan geséon *móston* | módige on meðle (Beow. 1874).

Behet man him þ he *moste* wurðe [beon] ælc ðæra þinga þe he ær ahte (Chron. L. 1046). — On þam ilcan steode þe God him *geuðe* þ he *moste* Engleland gegán, he arerde mære mynster (ib. 1087). — *Uðe* ic swiðor, | þæt þu hine selfne geséon *móste* (Beow. 961). — Se cyng him naðer nolde ne gislas syllan ne uppon trywðan *geunnon* þæt he mid griðe cumon *moste* 7 faran (Chron. L. an. 1095). — Se ælmihtiga God . . . *geunne* me þæt ic *mote* eoweres geswines wæstm on þam ecan eþele geseon (Ælfr. Hom. IX, 192).

Hæfde aglæca elne *gegongen*, | þæt he bcahhordes brúcan *móste* (Beow. 894, havde opnået, at han fik bruge). — And sealde him *anweald* ðæt he *móste* dēman (John 5, 27; gav ham magt til at dømme).

d) direkte tilladelse:

Ealra þæra þinga þe on neorxnawange sindon þu *most* brucan (Ælfr. Hom. III, 78). — Ic ondræde . . . þæt he wille wēnan þæt he *môte* lybban nu on þære niwan æ, swá swá þá ealdan fæderas leofodon þá (Ælfr. Præf. Gen. 22, 9). — We *moton* ælce dæg ures metes brucan mid forhæfednysse (Ælfr. Hom. VII, 230). — Eac he sætte be þam haran þ hi *mosten* freo faran (Chron. L. 1087). — Þa andwyrde se cyning . . . and cwæþ . . . þæt hé *moste* freolice þa heofonlican láre his leode bodian (Ælfr. Hom. IX, 208).

e) i forbindelse med en negtelse, et forbud:

Ne mót ic dón ðæt ic wylle? (Math. 22, 15). — Hit wæs þeaw mid him on þæm dagum þæt nan oþer *ne moste* gyldenne hring werian, buton he æþeles cynnes wære (Oros. XVII, 85). — Hí cwæðað éac oft be Paul, hwí hí *ne móton* habban wíf swá swá Petrus se apostol hæfde (Ælfr. Præf. Gen. 22, 29). — Sí hit mann, sí hit nýten, *ne mót* hit lybban (Exod. 19, 13; non vivet). — Se bið gode hálig fram his cildháde and man *ne mót* hine efsian oððe besciran (Iud. 13, 5). — Se ne mæg nán fyr of heofenum ásendan, se þe on heofenum sylf cuman *ne mót* (Hiob 7.). — Hwí *ne móston* we þéowian Faraone úrum hlaforde on Egipta lande? (Exod. 14, 10). — ðæs landes ealdor swór áðas beforan us, ðæt we *ne móston* cuman beforan him (Gen. 43, 3).

Anm. Et benegtet *mótan* udtrykker undertiden ikke såmeget et forbud som en hindring: Hie *ne móste*, þa metod nolde, | se *sinscæða under sceadu bregdan (Beow. 706; trolde kunde ikke (var for-

hindret fra at) ta dem ned i sit skyggerige, fordi Gud ikke vilde). — På *ne mōste* he ábugan for his manna unvræde (Iud. Epil. 264, 32). — Hi moton ure afandian, ac hi *ne moton* us nydan to nanum yfle (Ælfr. Hom. VII, 82). — He seow þa hwæte on beswuncenum lande, ac hit to wæstme aspringan *ne mōste* (ib. X, 185). — Om dette verbums overgang til at betegne tvang, se foran § 10.

20. II. hensigt:

Hie bidde[nde] wæs þæt hie mid sume searawrence from Xerse þæm cyninge sume hwile awende, þæt hie 7 *Lacedemonie mosten* wiþ Persum þæs gewinnes sumne ende gewyrca (Oros. IX, 93). — Nu ic þus feorran com, | *þæt ic mōte Heorot fælsjan (Beow. 430). — Us is micel neod þæt we þurh oþerne weg þone swicolan deofol forbugan, þæt we moton gesæliglice to urum eþele becumā (Ælfr. Hom. V, 293). — Hí behofiaþ engla fultumes on þissum life, þæt se deofol hī costnian ne mote swa swiþe swa he wolde (ib. VII, 78). Moyses se heretoga fæste eac feowertig daga and feowertig nihta, to þi þæt he moste underfon Godes æ (ib. VII, 223).

Anm. Om *mōtan* til at betegne det fremtidige se foran § 8, sl. Forøvrigt findes det ligesom *magan* (se § 16, anm.) brugt på en mere ubestemt måde, hvor vi kan oversætte dels «kunde», dels «skulde», men hvor grundbetydningen «tilladelse» alligevel er tilstede: þa begān heo to halsigenne þonne halgan wer þæt hé sceolde hire secgan hú lange hire broþor Ecgfridus *moste* his rices brucan (Ælfr. Hom. X, 221). — På undergeat heo þæt se broþer ne *moste* his lifes brucan ofer þam anum geare (ib. X, 226). — He nolde heom nan feoh behaten 7 forbead þ man nan þing wið him syllan ne *moste* (Chron. L. an. 1012). — Ða wiðlæg Harold eorl his broðor 7 Beorn eorl, þ he ne *moste* beon nan þæra þinga wurðe þe se cyng him geunnen hæfde (ib. an. 1046).

II. Middelengelsk periode.

21. I det store og hele bruges middelengelsk *mowen* på samme måde som oldengelsk *magan*. Kun er dets område forsåvidt udvidet, som det har overtaget en del af de funktioner, som i oldengelsk lå til *mótan*. Dette har i middelengelsk nemlig fuldstændig udviklet betydningen «måtte», «være tvungen til» og opviser kun sparsomme rester af de ældre betydninger. Det bruges således sjelden efter udtryk, som betegner bøn eller anmodning, eller i hensigtssætninger. Ligeledes sjelden om direkte tilladelse; derimod af og til i ligefremme ønsker og i den stående formel *so mot I the*, «såsandt jeg må trives» o. lign. I betydningen «må» overholdes endnu i det 12. og 13. årh. almindelig forskjellen på præs. *moot* og impf. *moste*; senere optræder *most(e)* med præsens-betydning ved siden af *moot*.¹⁾ Grunden hertil må formentlig søges i formen for 2. pers. præs. *þu most*. Denne var naturligvis meget hyppig i forbud, og det var da rimeligt, at *I moste*, efterat det udlydende *e* var begyndt at forstumme, blev sat i direkte forbindelse med *þu most*.

22. Middelengelsk *cunnen* forbindes i hele denne periode endnu hyppig med objekt, noget jeg fremdeles ser bort fra. Forbundet med infinitiv bruges det ligesom i oldeng. hyppigst om *åndelig evne*²⁾, men begynder, især i det 14. årh., at trænge sig mere og mere ind på *may's* område. Vi har set, at allerede oe. *cunnan* kunde bruges om at forstå sig på at udføre en fysisk handling (se foran § 17). På samme måde bruges det også i middelengelsk ofte om dygtighed i forskellige færdig-

1) Da jeg blot har gennemgået et mindre udvalg af litteraturen, kan jeg ikke nøiagtig angi, når *most* først optræder = *moot*. Det tidligste eks., jeg har optegnet, er fra *Cursor Mundi*, altså beg. af 13. årh., men rimeligvis vil det kunne påvises før.

2) Jfr. *þrile me . . . mihte þet ich muwe don, wisdom þet ich cunne don . . . al þet te is leouest* (A. R. 26).

heder som at danse, ride, jage, turnere, stege og koge. Herved banes veien for dets anvendelse om fysisk evne i almindelighed, om end *may* her endnu er det hyppigste. — Det begynder også at bruges om, hvad subjektet kan gjøre, eller er forhindret fra at gjøre, af en udenfor subjektet liggende grund, således om, hvad der er anledning eller grund til at gjøre.

Hvad der forøvrigt er at merke ved disse verbers brug i middel-engelsk, vil sees af den følgende detaljerede oversigt.

I. *May* betegner

23. I. subjektets magt eller evne til at gjøre noget.

a) om den i subjektets natur liggende magt:

Godd es in this schip, *That mai* wel save this felauschip (Spec. II, 8 B, 13). — *Lord* gif thou wolt, *thou maist* make me clene (Wycl. Math. 8, 2). Bileeve ge that *I may* do this thing to zou? (ib. 9, 28). — *Thei myzten* nat hele hym (ib. 17, 16). — *Sothely* who of zou thenkinge *may* putte to to his stature oo cubite (ib. 6, 27). — *Thou maist* not make oon heer whyt or blak (ib. 5, 36).

Nou attri þinc ne *mei* þene ston neihen (A. R. 134). — For a thyng es fouler þat *may* file, þan þe thyng þat it fyles (Hamp. 2348). — Forthi es godd that we him praye Thing that our sawel hele *mai* (Spec. II, 8 B, 89). — And riped imang tha wormes lathe, Bot nan of thaim *moht* do him schathe (ib. 223). — There þat myschief is grete Mede *may* helpe (Piers Pl. III, 176). — For many a man so hard is of his herte, He *may* not wepe although him sore smerte (Ch. Prol. 229).

b) om de fysiske kræfter:

Swuche oðre heardschipes þet moni flechs *mai* þolien, 7 mani ne *mai* nout (A. R. 6). — So stif mon he was in armes, in ssoldren & in lende, þat vnneþe eni mon *mizte is bowe bende* (Spec. II, 1 A. 409). — *Þemperour* þonne hastely þat huge best folwed as stiffuly as is stede *mizt strecche on to renne* (ib. 12, 218). — Swa grete elde *may nane now bere* (Hamp. 742). — For seldom a man þat has þat held Hele has, and *him-self may weld* (ib. 756). — When he es swa feble þat he *may noght rys* (ib. 808). — He *myzte neither steppe ne stonde* er he his staffe hadde (Piers Pl. V, 352). — *I may nouzte stonde* ne stoupe ne with-oute a stole knele (ib. V, 394). — Women with

childe, þat *worche ne mowe* (ib. VII, 100). — He was so strong that no man *myghte him lette* (Ch. gr. B. 3306). — And thus he *fleeth* as faste as evere he *may* (ib. Kn. T. 617). — The hors eek that his yeman rood vpon So swatte that vnnethe *myghte it gon* (ib. gr. G. 562). — Thenne he *threwe* the swerde as farre in to the water as he *myght* (Spec. III, s. 84).

c) om de naturlige sanser:

Speke and here now boþe *y may* (Mann. Handl. S. 5925).

d) om ting:

He wende him in-to France & þe contreie ouer-spradde, & rob-bede & destruede, him ne *mizte noþing lette* (Spec. II, 1 A, 480). — For *heuene myzte nouzte holden* it, it was so heuy of hymself (Piers Pl. I, 151). — *Myzte non armure it lette* ne none heiz walles (ib. 156). — No *lengthe of tyme or deeth may* this deface (Ch. gr. E. 510). — They began to make *the fyre* more than ten tymes | And alwey hit quenchild and *myght neuer brenne* the sacrefyce (Spec. III, 9, 45).

e) om åndelig evne:

(He) made þe most dool þat man *mizt diuise* (Spec. II, 12, 88). — As shamful deeth as herte *may deuise* (Chr. gr. C, 290). — Bliþe was eche a barn ho best *mizt him plese* (Spec. II, 12, 188). — This es the strenthe of our godspelle, Als man on Ingelis tong *mai telle* (ib. 8 B, 21). — So gret ordinance *May no man tellen* in a litel clause (Ch. gr. B, 250). — And he ansuered and said, «nai», For al that this beggar *moht sai* (Spec. II, 8 B, 165). — Of þis matere I *myzte mamely* ful longe (Piers Pl. V, 21). — How *mowe ze speke* good thingis, when ze ben yuel? (Wycl. Math 12, 34). — ze *mowen not wite* the tokenys of tymes (ib. 16, 3). — Thy vertu, and thy grete humilitee Ther *may no tonge expresse* in no science (Ch. gr. B, 1665). — Sufficeth oon ensample in stories olde, I *may not rekne* hem alle, though I wolde (Ch. Kn. T. 1181).

24. II. hvad subjektet kan gjøre af en udenfor subjektet liggende grund.

a) i almindelighed: Uor *hii þat vþward nome* Ne *mizte* no wille abbe of dunt as hii þat downward come (Spec. II, 1 A, 154). — He is ase buruh wiðuten wal, þer ase uerd *mei in* oueral (A. R. 74). — For *may* no renkes þere rest haue *for ratones* bi nyzte (Piers Pl. Prol. 192). — The comoun peple, that wolde putte here bodyes and here catelle for to conquere

oure heritage, thei *may* not don it *withouten the lordes* (Spec. II, 14 A, 69). — Thei conen no langage but only hire owne, that noman knoweth but thei: and *therefore mowe* thei not gon out (ib. 14, C, 56). — And after, is there git a lond alle *desert*, where men *may* fynde no water (ib. 72). — Wherfore men *may* not dwellen in that place (ib. 74, sc. fordi der ikke findes vand). — No man *mizte* passe by that wey (Wycl. Math. 8, 28; sc. på grund af de besatte).

b) hvad der er anledning til at gjøre:

Abute mid dei hwose *mei*, 7 hwose ne *mei* þeonne, o summe oðer time, þenche o Godes rode (A. R. 34). — Yhit a man es, when he es born, þe fendes son, & fra God es lorn, Ay til he *thurgh grace may* com Til baptem and til cristendom (Hamp. 546). — For sho (sc. Fortune) turnes about ay hir whele, Vp and doune, als many *may* fele (ib. 1276). — «Now by cryst», quod þe kyng, «and I cacche *myzte* Fals or fauel or any of his feres, I wolde be wroke of þo wrecches (Piers Pl II, 192). — And it so were That I were kyng Shulde neuere wronge in þis worlde þat I wite *myzte* Ben vnounisshed in my powere (Piers Pl. IV, 137). — Thei eten men, whan thei *may* take hem (Spec. II, 14 C, 116). — I wol assente To wedde me, as soone as euer I *may* (Ch. gr. E. 150). — If she *myghte*, She wolde fayn han seyn som of that syghte (ib. 279).

Wiðute witesse of weopmen oðer of wummon þ ou *muwe iheren*, ne speke ze mid none monne ofte ne lenge (A. R. 68). — Mvche aþ þe sorwe ibe ofte in Engelonde, As ze *mowe her & er ihure & vnderstonde* (Spec. II, 1 A, 2). — Monie þat dude þulke dede ze *mowe her* [to day] *ise* (ib. 125). — Þus es a man, als we *may se*, I wrechednes borne and caytefté (Hamp. 528). — Þus *may men se* What þe condicions er of an ald man (ib. 804). — Here *myztow see* ensamples (Piers Pl. I, 170). — Þere *mizte þow wite*, if þow wolt, which þei ben alle That longeth to þat lordeschip (ib. II, 44).

c) hvad man har grund til at gjøre:

Mid gode riht muwen eiðurles beon ihoten eiðurles, vor heo haddeð idon muchel eil to moni on ancre (A. R. 62). — *Wit resoun mai* thou Godd noht wite, Yef he the silc askinges nite (Spec. II, 8 B, 85). — He wondered of his wis speche as *he wel mizt* (ib. 12, 247). — Þai er *swa grisely* on to loke, þa al þe men here of mydlerd Of þat sight *mught* be aferd

(Hamp. 2300). — Þat is þe castel of care, who so cometh þerinne, *May* banne þat he borne was to body or to soule (Piers Pl. I, 61). — Þo þat worche wel . . . *Mowe* be siker þat her soule shal wende to heuene (ib. 128). — Mede hath made me amendes, I *may* namore axe (ib. IV, 103). — And þei þat lyue þus here lyf *mowe* lothe þe tyme þat euere he was man wrouzt whan he shal hennes fare (ib. VII, 97). — *Wel may* that lond ben called delytable and a fructuose lond (Spec. II, 14 A, 54). — But outerly Grisildis wondre *myghte*, For neuer erst ne sey she swich a syghte (Ch. gr. E. 335). — *Wel myghte* a moder than han cryed «allas!» (ib. 563).

25. III. det absolut mulige eller umulige:

zif crist wol þat cas *may* tyde (Spec. II, 12, 326). — He lykend mans lyf til a tre þat war growand, if it swa *mught* be, Thurgh a mans hert (Hamp. 1902). — Where-of men maken clothes, and alle thing that *may* ben made of wolle (Spec. II, 14 C, 112). — For which, as sone as it *myghte* be, He stal him hoom agayn to his contree (Ch. gr. C, 609). — Be as be *may*, I wol hir noght accusen (ib. gr. B, 3319). — No man *may* serue to two lordis (Wycl. Math. 6, 24). — *Ze mowen* nat serue to God and richessis (ib.). — A good tree *may* nat make yuel fruytis (ib. 7, 18).

Hou *mizte* in eny wise more ssame be ido (Spec. II, 1 A, 124). — A mylder man ne *myzt* nat be (Mann. Handl. S. 5693). — Gretter raunsoun ne *myghte* he putte for us than his blessedde body (Spec. II, 14 A, 44). — I haue a wyf, the worste that *may* be (Ch. gr. E. 1218). — Mynde of man ne *may* not ben comprehended ne withholden, for the freelte of mankynde (Spec. II, 14 A, 117). — The rychest clothe of gold that *myghte* be made (Spec. III, s. 77).

Auh toten vt wiðuten vuel ne *mei* nouðer of ou (A. R. 52). — An olde ancre *mei* don wel þ tu dest vuele (ib.). — Ne *mei* nout muchel speche . . . beon wiðuten sunne (ib. 74). — Praier *mai* unschilful be (Spec. II, 8 B, 71). — Quatkin man *mai* this be? (ib. 19). — A gladere wummon vnder god no *mizt* go on erþe (ib. 12, 67). — *May* no synne be on him sene þat vseth þat spice (Piers Pl. I, 147). — But of hir schape she *myghte* nat ben amended (Ch. gr. B, 3444). — Ther *may* no-thing . . . Lyken to yow that *may* displesse me (ib. gr. E. 505).

26. IV. en formodning.

a) en simpel antagelse, udtrykt ved præsens af hjælpeverbet:
 On alre erest hwon *ze* schulen to owre parlures þurle iwiteð et
 ower meiden hwo hit beo þ is icumen; uor swuch hit *mei* beon
 þ *ze* schulen asunien ou (A. R. 64). — Hwose wule wilnen þ
 Godes eare beo neih hire tunge, fursie hire urom þe worlde,
 elles heo *mei* longe zeien er God hire ihere (ib. 76). — Sum
 derne þing þe *ze muwe* nout iseon (ib. 106; som I muligens ikke
 ser). — Þowgh he be þyn vnderlynge here, wel *may* happe in
 heuene, þat he worth worthier sette (Piers Pl. VI, 47). — For
 possible is That by som cas Thou *maist* to thy desir
 somtyme atteyne (Ch. Kn. T. 382).

b) potentialt udtryk, med hjælpeverbet i fortid:
 Hit wolde to swuþe hurten ower heorte 7 makien ou so offered
 þet *ze muhten* sone uallen (A. R. 8). — Mit te chastiement he
muhte onswerien so, 7 blowen so liðeliche þet sum sperke
muhte acwikien (ib. 96). — 3if eni mon bit fort iseon ou, askeð
 of him hwat god þerof *muhte* lihten (ib.). — Al þat þow *myzte*
 fynde, Brenne it, bere it nou3te away, be it neuere so riche
 (Piers Pl. III, 267). — And þoru3e þe helpe of hem two
 þow *myzte* gete grace þere, bi so þow go bityme (ib. V, 646).
 — And alle maner of men þat þow *myzte* asspye (ib. VI, 225).
 — Any other myster þat *myzte* pieres auaille (ib. VII, 6). —
 He considereth nought In tyme coming what *myghite* him bityde
 (Ch. gr. E. 78).

c) ofte står *may* brugt på en sådan måde, at det vistnok må siges
 at betegne en formodning eller fremtidig mulighed, men hvor
 vi alligevel i almindelighed kan oversætte med «vilde» (om det
 betingede) eller med det ubestemte «monne»:

Þeos sihðe schal urouren ou more þene *muhte* eni
 worldlich sihðe (A. R. 94). She doth men lese þorw hire
 loue þat lawe *myzte* wynne (Piers Pl. III, 158). — *Myzte* we
 wiþ any witte his wille withstonde, We *myzte* be lordes aloft
 and lyuen at owre ese (ib. Prol. 156). — Were þere a belle on
 here beig, bi Jesu, as me thynketh, Men *myzte* wite where þei
 went (ib. 165).

For ay þe langer þat man *may* lyfe, þe mare his lyfe sal
 hym now grieþe (Hamp. 748; jo længer en mand monne leve —).
 — If a man mught properly se his syn He shuld for ferdnes
 titter it fle þan any deuel þat he *mught* se (ib. 2352). — We
 beth þine owne, For to worche þi wille þe while þow *myzte*
 laste (Piers Pl. III, 28). — Al þe wikkednesse in þis worlde þat
 man *myzte* worche or thynke, Ne is no more to þe mercye of
 god þan in the see a glede (ib. V, 290). — Ye me assure To
 worshipe hire, whyl that hir lyf *may* dure (Ch. gr. E. 165).

27. V. tilladelse og forbud:

Þeo þinges þet ze *muwen* underuon, 7 hwat þinges ze *muwen* witen 7 habben (A. R. 14). — Hwose euer wule *mei* gon in (ib. 74). — Sum is strong, and sum is unstrong, 7 *mei* ful wel beo cwite 7 paie god mid lesse (A. R. 6). — Scho bisoht Crist inwardlie That I *moht* in purgatorie Clens mi sin (Spec. II, 8 A, 255). — Mede is moylere, a mayden of gode, And *myzte* kisse þe kyng for cosyn, an she wolde (Piers Pl. II, 131). — He *may* doon as him leste (Ch. gr. E. 161). — Be ye redy with good herte To al my lust, and that I frely *may*, As me best thinketh, do yow laughe or smerte (ib. 351). — Ye *mowe* saue or spille Your owen thing; werketh after your wille (ib. 503). — He prayed the hermyte he *myght* abyde wyth hym styлле there (Spec. III, 85).

Undertiden betegner *may* ikke sameget den direkte tilladelse, som hvad der overhovedet er *tilladeligt* eller intet at indvende mod:

Al hali kirc, als thinc me, *Mai* bi this schippe takened bi (Spec. II, 8 B, 23). — Our godspel spekes of se, Quarbi this werld *mai* bisend be (ib. 93). — Þarfor a man *may* likend be Til a flour þat es fayre to se (Hamp. 704. — Þe world here who-so wille Vn-to four thinges *may* liken be skille (ib. 1211).

Anm. En benegtet tilladelse eller et forbud udtrykkes alm. ved *may not*, *might not*, f. eks. Me *mizte no* chirchegong wiþoute lizte do (Spec. II, i A, 483). — Lordes hestes *mowe nat* ben yfeyned (Ch. gr. E. 529). — I *may nat* don as euery plowman *may* (ib. 799). — I *may no* lenger lenge þe with (Piers Pl. I, 207). — Syn that I *may not* sen yow Emelye, I nam but deed (Ch. Kn. T. 415). — Følgen heraf er, at der er tilløb i middelengelsk til at anvende det bekræftede *may* i betydning «må» (jfr. betydningssudviklingen af *moot*), f. eks. Ther I was wont to be ryght fresh and gay Of clothing and of other good array, Now *may* I were an hose vpon myn heed (Ch. gr. G. 724). — And seyde, allas fortune! and weylaway! Thy false wheel my wo al *may* I wyte (ib. gr. B 3635). — On many a sory meel now *may* she bayte; After her deeth ful often *may* she wayte (ib. 466). — In marchandise is no mede, I *may* it wel a-vowe (Piers Pl. III, 255). —

28. VI. bestræbelse, ønske, hensigt.

a) hensigten ligger skjult i udtrykket:

He sett his waites bi þe stret, If þai *moght* wit þaa kinges mett (Curs. Mundi 169). — For poc no sek no hauid he nan, Quarin he *moht* this quete do (Spec. II, 8 B, 156). — And alle þat hoped it *mizte* be so — (Piers Pl. I, 118). — Thanne morned Mede and mened hire to the kyng, To haue space to speke *spede if she myzte* (Piers Pl. III, 169). — And now I wolde

witen of þe . . . how I *myzte* amaistrien hem and make hem to worche (ib. VI, 213). — Telle me þis ilke, How I *may* saue my soule (ib. I, 83).

b) ligefrem hensigt:

Mak vs a well for mine sake, þat all *mai* plenté o water take (Curs. M. 325). — And also kenne me kyndeli on criste to bileue, That I *mizte* worchen his wille (Piers Pl. I, 81). — To that ende and entent, that his passioun and his deth . . . *myghte* ben knowen evenly to alle the parties of the world (Spec. II, 14 A, 38). — I have put this boke out of Latyn into Frensch, and translated it aȝen out of Frensch into Englyssch, that every man of my nacion *may* understonde it (ib. 107). — Speketh so pleyne at this tyme, I yow preye, That we *may* vnderstonde what ye seye (Ch. gr. E. 19).

2. Can betegner

29. I. åndelig evne:

Þe Normans ne *couþe speke* þo bote hor owe speche (Spec. II, 1 A, 215). — Þus sal dede visite ilk man, And yhit na man *discryue it can* (Hamp. 1896). — Here lyues nan vnder heuen-ryke, þat *can telle* til what þe ded es lyke (ib. 1898). — What bifel of þis feloun I *can nouȝte faire schewe* (Piers Pl. V, 479). — Men speke of Job and most for his humblesse, As clerkes, whan hem list, *can well endyte* (Ch. gr. E. 932). — So þat þe kyng assent, I *can seye* no bettere (Piers Pl. IV, 102). — Who *can teche* þe better (ib. I, 143). — *Coudestow* auȝte *wissen* vs þe weye where þat wy dwelleth (ib. V, 540). — And mo þowsandes wiþ him þan man *couthenoumbre* (ib. I, 115). — I *can nouȝt rekene* þe route þat ran aboute mede (ib. II, 61). — ȝete *can* I neither *solfe* ne *synge*, ne seyntes lyues *rede* (ib. V, 423). He borwed of me bayard, he brouȝte hym home neure, Ne no ferthyng þerfore, for nauȝte I *couthenplede* (ib. IV, 53). — He *cowde songes make* and wel endite (Ch. Prol. 95). — Who *couthenryme* in Englyssch proprely His martirdam? (ib. Kn. T. 601). — And mo than I *can make of mencion* (ib. 1077). — Wel *couthenpeynte* lyfly that it wroughte (ib. 1229). — Vnder an hold that *nempnen I ne can* (ib. gr. B. 507). — So that it oughte seme Honour to god and yow, as we *can deme* (ib. gr. E, 132). — Though I by ordre hem nat *reherse can*, By cause that I

am a lewed man (ib. gr. G, 786). — He by his fader *coude nought be war* (ib. gr. B, 3375; kunde ikke ta advarsel af —). — Bot yhit *can* som men þat er sleghe, *Witte* if he sal of þat yuel deghe (Hamp. 812). — Ne swa sleygh payntur neuer nan was . . . þat *couthe ymagyn* of þair gryslynes (ib. 2308). — We Ne *coude* nat vs self *deuysen* how We myghte liuen in more felicittee (Ch. gr. E. 107). — Ther *can* no man in humblesse him *acquyte* As womman can (ib. 936).

30. II. overgang til fysisk evne.

- a) den tilføiede infinitiv betegner egentlig en fysisk handling, men står i figurlig betydning:

Nere þat cat of þat courte þat *can* zow *ouerlepe* (Piers Pl. Prol. 199). — Had ze rattes zowre wille, ze *couthe* nouzt reule zowreselue (ib. 200). — For he *can maken* at his owne gyse Of everych herte as that him lust devyse (Ch. Kn. T. 931). — And make hem wenen . . . That of a pound we *coude make* tweye (ib. gr. G, 676). — For as men seyn, he *can doon* craftily (ib. 903). — Ther was non auditour *cowde* on him *wynne* (ib. Prol. 594). — For he *coude* with it bothe *hele and dere* (ib. gr. F. 240). — He *can* so lyghtly *cacche* him in his trappe (ib. gr. G, 11). — Al be it, that I can nat soune his style, Ne *can nat clymben* ouer so hy a style (ib. gr. F, 105). — (She) *coude* so the peples herte embrace, That ech hir louede that loked on hir face (ib. gr. E, 412). — He *can* me *kepe* from harme and eek fro shame (ib. gr. B, 829).

- b) udtrykket betegner dygtighed i at bruge sine sanser eller lemmer eller i forskellige færdigheder:

As wijs as þou makist þee in þe bible . . . þou *coupist not asprie* þis laste seid point (Spec. III, 50). — More of the deth of kyng Arthur *coude* I neuer *fynde* (ib. 86). — Wel *cowde she carie* a morsel, and wel *kepe*, That no drope ne fille uppon hire breste (Ch. Prol. 130). — Or which of hem *can daunce* best — (ib. Kn. T. 1344). — Wel *cowde he sitte* on hors, and *fayre ryde* (ib. Prol. 94). — Wel *cowde he dresse* his takel yemanly (ib. 106). — He *coude hunte* at wilde deer, And *ryde* an hauking (ib. gr. B, 1926). — Ther sen men who *can juste*, and who *can ryde* (ib. Kn. T. 1746). — He *cowde roste*, and *seethe*, and *broille*, and *frie* (ib. Prol. 383). — Wel *couthe* he *hewen* woode, and water *bere* (ib. Kn. T. 564). — Ye wolde wondre how wel and craftily He *coude werke*, and that in sondry wyse (ib. gr.

G, 603). — zete can I neither solfe ne synge, ne seyntes lyues rede; But I *can fynde* in a felde or in a fourlonge an hare (Piers Pl. V, 423). —

- c) udtrykket betegner, hvad der stemmer overens med subjektets natur eller en på subjektets natur beroende magt (almagt), især subjektets magt over sig selv:

For in swich caas wommen *can* han such sorwe . . . That atte laste certeynly they deye (Ch. Kn. T. 1964). — Allas! and konne ye ben agast of swevenys (ib. gr. B, 4110). — Ther nis tygre, ne non so cruel beste . . . That nolde han wept, if that he wepe *coude* (ib. gr. F. 419). —

But hye *god* som tyme *senden can* His grace in-to a litel oxes stalle (Ch. gr. E. 206). — Þeo [heo] hefden alles bigunne uor to spekene, þeone *kuden* heo neuere *astunten* hore cleppe (A. R. 72). — Ther ben folk of swich condicion, That, whan they haue a certein purpos take, They *can nat stinte* of hir entencion (Ch. gr. E. 701). — To my supposinge, She *coude nat aduersitee endure* (ib. 1041). — He *cowde* in litel thing *han suffisaunce* (ib. Prol. 490). — I recche nat what wrong that thou me profre, For I *can suffre* it as a philosophre (ib. gr. G, 489). — O! fy! for shame! they that han been brent, Allas! *can thei nat flee* the fyres hete (ib. 1407).

31. III. fysisk evne:

Til hit big was & bold to buschen on felde, & *coupe* ful craftily *kepe* alle here bestes (Spec. II, 12, 173). — But if þat a lous *couthe have lopen* þe better, She sholde nougte haue walked on þat welche (Piers Pl. V, 198). — Now to the temple of Dyane the chaste As schortly as I *can* I wol me *haste* (Ch. Kn. T. 1193). — Allas! Custance! thou hast no champioun, Ne *fyghte canstow* nought, so weylawey (ib. gr. B, 631). — This stede of bras, that esily and wel *Can*, in the space of o day naturel . . . *Beren* your body in-to euery place (ib. gr. F, 115). — I niste nat what was aduersitee, Til I *coude flee* ful hye vnder the sky (ib. 502). — But euermore her moste wonder was, How that it *coude gon*, and was of bras (ib. 199). — If that *your yēn can nat seen* aryght, Loke that your mynde lakke nought his syght (ib. gr. G, 1418).

Anm. Ligesom i oldengelsk findes undertiden både *can* og *may* med samme infinitiv: Vorþi ancre . . . also muchel ase heo euer *con 7 mei*, holde hire stille (A. R. 66). — Now help me, lady, syth ye *may*

and kan (Ch. Kn. T. 1454). — As best I *can or may* (ib. gr. B, 1650). — I neither *may ne can* Lenger the plesance of myn herte hyde (ib. gr. E, 304). — Betwixen your magnificence And my pouerte no wyght *can ne may* Maken comparison (ib. 815). — My lige lord, on this solempne day Salueth yow, as he best *can and may* (ib. gr. F, 111). —

32. IV. hvad subjektet kan gjøre af en ydre grund; hvad det har anledning eller grund til at gjøre:

He neuer hir *coude fynde* But euer in oon ylyke sad and kynde (Ch. gr. E, 601). — I ne *can nat fynde* A man . . . That wolde change his youthe for myn age (ib. gr. C, 721). — Thou art an vnkynde creature, I *can þe nouzte assoille* (Piers Pl. V, 276). — Of al the remenant of myn other care Ne sette I nought the mountaunce of a tare, So that I *couthe don* aught to youre plesaunce (Ch. Kn. T. 711; når jeg blot kunde få anledning til —). — Sitteð al stille, þ hwon he parted urom ou . . . he ne *cunne ou nouder blamen ne preisen* (A. R. 64, forat han ikke skal ha nogen grund hverken til at dadle eller rose eder). — Þe couherde was in care, i *can him no-þing wite* (Spec. II, 12, 304; har ingen grund til at dadle ham). — *Wel can* Senec, and many a philosophre Biwailen tyme, more than gold in cofre (Ch. gr. B, 25; vel har S. grund til —). —

33. V. det absolut mulige eller umulige (sjelden):

His berd was schave as neigh as *evere he can* (ib. Prol. 588; som det overhovedet er muligt). — How dare þei so lete, siþen *it can not be founde* expresseli in holi scripture þat þei ouzten so lete (Spec. III, V A, 56). —

3. Moot, moste betegner

34. I. tvang;

a) præsens *moot*:

He cleopeð me; *ich mot* gon (A. R. 98). — There I was free, *I moot* been in seruage (Ch. gr. E. 147). — Cheos nu on of þeos two; vor þet oðer þu *most* leten (A. R. 102). — Auh hwon *ze nede moten* speken a lutewiht, leseð up ower muðes flodzetten (ib. 72). — *ze mote* go þourgh mekenesse bothe men and wyues (Piers Pl. V, 570). — *Ye mote* foryiuue it me, Though I do thing to which I am constreynd (Ch. gr. E, 526). — Auh cherité . . . 7 edmodnesse, 7 þolemodnesse . . . beoð Godes hesten, 7 for þi *eueriche mon ham mot* nede holden (A. R. 8). — For what man that is entred in a pley, *He nedes moot* vnto the pley

assente (Ch. gr. E, 10). — Hastow pite on *pore men þat mote* nedes borwe? (Piers Pl. V, 257). —

b) præsens *most(e)*:

Al þe bestes þat ar wild For me *most* be tame and mild (Curs. M. 253). — I *most* sitte, seyde þe segge, or elles shulde I nappe (Piers Pl. V, 393). — Pieres, quod a prest þo, þi pardoun *most* I rede — (ib. VII, 106). — Allas! vn-to the Barbre nacioun I *moste* gon, sin that it is your wille (Ch. gr. B, 281). — So stood the heven whan that we were born; We *moste* endure it: this is the schort and pleyn (ib. Kn. T. 232). — That on may se his lady day by day, But in prisoun he *moste* dwelle alway (ib. 491). — And ye fyghte as to morne with syre Mordred doubtte ye not, ye *must* be slayne (Spec. III, 78). — This is þe firste | & ye *muste* go fecche fyre at the sepulture of achilles (ib. 91). —

c) imperfektum *moste*:

Were heo amidde þe worlde, heo *moste* beon sume chere mid lesse 7 mid wurse ipaied (A. R. 108). — A wind þer com þo in þe se & drof hom to Scotlonde, So þat after betere wind hii *moste* þere at-stonde (Spec. II, 1 A, 239). — The mountaynes ben so hye and so streght up, that thei *moste* abyde there maugre hire myght (Spec. II, 14 C, 68). —

35. II. rester af tidligere betydninger;

a) tilladelse:

Vor þi *mot* þeos riwle chaungen hire misliche efter each ones manere (A. R. 6). — He wep on God vaste yuou & criede him milce & ore, & bihet, zif he *moste* libbe, þat he nolde misdo nammore (Spec. II, 1 A, 500). — Således rimeligvis også i følgende, hvor der dog kan oversættes «*must*»: Therefore in stede of wepyng and preyeres, Men *moot* yive silver to the poure freres (Ch. Prol. 231). — Efter verber «*bede*»: That Mede *moste* be meynpernour resoun þei *bisouzte* (Piers Pl. IV, 112). — *Biseching* him to doon hir that honour, That she *moste* han the cristen men to feste (Ch. gr. B, 379). — And mekely she to the sergeant *preyde* That she *moste* kisse hir child er that it deyde (ib. gr. E, 548). —

b) ønske:

Now sorwe *mot* þow haue, Such weddynges to worche (Piers Pl. II, 115). — Now longe *mot* thou sayle by the coste (Ch. gr. B, 1626). — Of thilke fader blessed *mote* thou be, That for vs

deyde vp-on a croys of tree (ib. gr. E, 555). — Yuel *moot* he cheue! (ib. gr. G, 1225). — Fy, stinking swyn, fy! foule *mot* thee falle! (ib. gr. H, 40). — Pei swere by her soule and «so god *moste* hem helpe» (Piers Pl. VII, 21). — The child seyde, al so *mote* I the, Tomorwe wol I meete thee (Ch. gr. B, 2007; 4166; gr. C, 309; gr. E, 1226). — Yis, sir, quod he, yis, host, so *mote* I go, But I be merie, ywis I wol be blamed (ib. gr. B, 4006; gr. G, 633). — So *mot* I brouke wel myn eyen twaye, Save you, I herde nevere man so synge (ib. gr. B, 4489). — As evere *moot* I drinke wyn or ale, Whoso be rebel to my juggement Schal paye for al that by the waye is spent (ib. Prol. 832). — As euer *moot* I thryue, Ther as myn herte is set, ther wol I wyue (ib. gr. E, 172). —

c) *hensigt* (meget sjelden):

Uor ðe seoue ziftes of ðe Holi Goste, ðet ich *mote* hebben ham (A. R. 28). —

d) *mulighed* (meget sjelden):

But al *moot* ben assayed, hoot and cold; A man *moot* ben a fool, or yong or old (Ch. Kn. T. 953). —

III. Nyengelsk periode.

36. Efterat *can* er nået frem til betegnelsen af fysisk evne, står det i virkeligheden på samme standpunkt, som fra begyndelsen af indtages af det oldeng. *magan*. Det er derfor på forhånd sandsynligt, at det fra nu af vil gennemløbe den samme udvikling som *magan* og lidt efter lidt anta de betydninger, som vi finder, *magan* har udviklet allerede i oldengelsk. Da nu imidlertid sproget til betegnelse af disse forskellige betydninger allerede har verbet *may*, er det fremdeles rimeligt, at der derved vil opstå en vis overflødighed i udtryk, idet det samme, som allerede kan udtrykkes ved *may*, også vil kunne udtrykkes ved *can*, eller, med andre ord, der vil opstå en sproglig luksus. Idet nu sproget reagerer herimod, vil det ikke være til at undgå, at der opstår en kamp mellem det gamle og det nye; ti som jeg allerede har fremhævet, virker sprogets selvregulerende evne hverken hurtigt eller sikkert. Vi må derfor i den nyere periode være forberedte på at møde en vis forvirring i brugen af disse to verber, og det blir vor opgave i det tilsyneladende forvirrede at søge at opdage en bestemt tendens, en stræben efter orden. Men på den anden side må det ikke glemmes, at da sproget, og ikke mindst det moderne sprog, altid befinder sig i bevægelse, i sin vorden, er det umuligt overalt at komme til et endegyldigt resultat. Der vil vistnok være enkelte punkter, hvor man kan si, at kampens udfald er afgjort; men der vil være andre, hvor kampen den dag idag holder på at udkjæmpes. At forsøge på i hvert enkelt tilfælde at finde en gyldig *raison d'être* for det ene eller det andet af disse verber, vil derfor ofte være spildt umage, da ifølge sprogets egne love en sådan ikke overalt kan findes. Der er tilfælder, hvor vi må finde os i at konstatere, at der er vakling.

Idet vi nu går over til at undersøge, om den ovenfor nævnte forhånds-antagelse angående udviklingen af *can* holder stik, vil det være

praktisk at inddele nyengelsk i to perioder, en ældre og en yngre. Til den første regner jeg da det 16. og omtr. første halvdel af det 17. årh., til den anden den følgende tid indtil nutiden, skjønt jeg af denne kun agter at behandle det 19. årh. Jeg forudskikker tillige den bemærkning, at jeg fra nu af så godt som ganske ser bort fra brugen af *must*, som må siges at ha fåt et fast begrænset betydningsområde allerede i middelengelsk. De få rester, som der endnu findes af dets ældre betydninger, fører, som vi har set, en kummerlig tilværelse og forsvinder ganske i den nyengelske periode. Vi har derfor her det ganske eendommelige fænomen, at et ord fuldstændig opgir sin grundbetydning (se foran § 4, c) og de deraf naturlig afledede betydningsnuancer, men beholder en betydning, som kan siges oprindeligt at være fremkommen ved en logisk fejlslutning (se foran § 10).

A. Ældre nyengelsk.

37. Den ældre nyengelske periode viser i fremtrædende grad en udvikling af disse to verber, som svarer til den ovenfor skisserede. Alle de forskellige betydninger, som *may* har i middelengelsk, kan endnu påvises; men på samme tid udvikler *can* hurtig nye betydninger, som optar kampen med *may*. Denne tid danner derfor i særlig forstand en overgangstid fra middelengelsk til nyengelsk. Vistnok er enhver tid i virkeligheden en overgangstid; men denne periode er det i særlig grad, fordi man her i større grad end både i den foregående og efterfølgende tid finder gammelt og nyt, middelengelsk og nyengelsk, ved siden af hinanden. — En flygtig betragtning vilde derfor karakterisere denne tid som en forvirringens tid; og der er forvirring, forsåvidt man derved forstår en sprogbrug, som endnu ikke har formået at anvise *can* og *may* hver sit bestemte betydningsområde og derfor tildels bruger begge uden forskjel. Men under al denne tilsyneladende forvirring foregår der et stille, ubevidst arbejde, som tilsidst resulterer i et nyt princip for anvendelsen af disse verber, et princip, som i det væsentlige er gjældende den dag idag, om det end er at anta, at det ikke er endeligt, noget, hvorpå enkelte foreteelser i det nyeste sprog synes at tyde.

38. Den middelengelske brug af *may* om subjektets fysiske eller åndelige evne er endnu ret almindelig i det 16. årh. f. eks.

I shall be reuenged, & I *may* (Berners, Spec. III, 156, hvis jeg kan). — Whan he *moughte* no lenger sustaine the shotte of dartes and arowes, he boldly lepte in-to the sea (Elyot, Spec. III, 198). — Pyrrhus assaileth with his fathers might, Whom the

closures ne keepers *might* hold out (Surrey, Spec. III, 212). — He that worst *may* is always enforced to holde the candell (Euph. 53). — Good lords, make all the speedy haste you *may* (Shak. Rich. 3; III, 1, 60). — Thy wife is proud; she holdeth thee in awe, More than God or religious churchmen *may* (id. 1 Henr. 6; I, 1, 39). —

And with many soche similitudes he preached the worde vnto them, after as they *myght* heare it (Tynd. Mark 4, 33), hvor the Auth. Version har: as they were able to hear it. — Construe my speeches better if you *may* (Shak. L. L. L. V, 2, 340). — More strange than true: I never *may* believe These antick fables nor these fairy toys (id. Mids. V, 1, 2). —

No kyng, be he neuer so puissant or perfecte in the experience of warres, *may* assure hym-selfe from the necessities, which fortune sowethe amonge men that be mortall (Elyot, Spec. III, 200). — Priamus then although he were half ded, *Might* not kepe in his wrath (Surrey, Spec. III, 214). —

Men ved siden heraf begynder *can* at bli fremherskende og synes allerede i det 17. årh. fuldstændig at ha fortrængt *may*:

Many fell . . . and whan they were downe, they *coude* nat relyue agayne (Berners, Spec. III, 161; kunde de ikke reise sig igjen). — Finally they *coude* nat resyst agaynst the puysaunce of the englysshemen (ib. 164). — No man *coude* bynde hym with cheynes (Tynd. Mark 5, 3). — It hath ben sene, that the waiker persone . . . hath ouerthrowen the strenger, almost or he *coude* fasten on the other any violent stroke (Elyot, Spec. III, 195). — Into a room where was a man that *could* look no way but downwards (Buny. Pilgr. Pr. 235). When they are by themselves . . . they *can* catch and gobble up spiders (ib. 239). —

I *can* imagen no cause veryly (Tynd. Spec. III, 167). — Ye *can* discerne the fassion of the skye, and *can* ye not discerne the sygnes of the tymes? (id. Math. 16, 3). — I *can* give you an account of the matter, for I was on the spot at the instant (Buny. P. P. 210). — Whoever they *could* persuade with they made so too (ib. 251). —

Though I *can* not make him . . . to write true matter, I would have him yet . . . write true englishe (More, Spec. III, 193). — Thou *canst* not make one heer whyte, or blacke (Tynd. Math. 5, 36). — Master, if thou wylt, thou *canst* make me clene (ib. 8, 2). — They *coude* not heale him (ib. 17, 16). — Who

can forgeve synes, but God only (ib. Mark. 2, 7). — They and I *could* not agree (Buny. P. P. 268). —

39. Vi har foran (§ 32) set, at *can* allerede i middelengelsk begyndte at bruges om, hvad subjektet har anledning eller grund til at gjøre. Det er også allerede (§ 6) nævnt, at det ofte er vanskeligt at trække en bestemt grænse mellem, hvad subjektet kan gjøre på grund af en det iboende evne, og hvad det kan gjøre af en udenfor det liggende grund. Dette er især tilfældet ved negtende udtryk; ti selv der, hvor der er en udtrykkelig nævnt hindring tilstede, får vi jo egentlig at gjøre med subjektets mangel på evne til at overvinde denne hindring. Følgen heraf er, at *can* foretrækkes i negtende udtryk, medens *may* i almindelighed beholdes i bekræftende sætninger. I det 16. årh. finder vi endnu *may* brugt i negtende og spørgende sætninger, f. eks.

No man *myght* go by that waye (Tynd. Math. 8, 28). —

From whence *myght* a man suffyse them with breed here in the wyldernes? (ib. 8, 4).

På det første af disse steder har the Revised Version *could*, og på det sidste: Whence shall one *be able* to fill these men with bread. — Men i almindelighed iagttages det, at *can* bruges i negtende sætninger (og spørgende med negtende mening), *may* i bekræftende. Således:

a) *can*:

He began to publyshe the dede, in so moche that Jesus *coude* no more openly entre in to the cite (Tynd. Mark 1, 45). — They *coude* not com nye vnto hym for preace (ib. 2, 4). — Sir Godfray *coude* nat come to hym betymes; for he was slayne (Berners, Spec. III, 164). — A bishoppe hath his office, a flocke to teache, to loke vnto, and therefore he *can* not meddle wyth an other office (Latimer, Spec. III, 245). — A prelate hath a charge & cure other wyse, and therefore he *can* not discharge his dutie and be a Lorde-president to (ib.). — Darkness fell upon them, so that they *could* not see (Buny P. P. 284). — *Can* the weddyng chyldeyn morne, as longe as the bridegrom is with them? (Tynd. Math. 9, 15; 5: de har ingen grund til at klage). —

Mrk. følg. eks. But thou *canst* blame me no more of folly in leauing thee to loue Lucilla, then thou *maist* reprove him of foolishness that hauing a Sparrow in his hande letteth hir goe to catch the Pheasant (Euph. 93). — *Can* he condemne me of disloyaltie, when he is the only cause of my disliking? *May* he iustly condemne me of trechery, who hath this testimony as tryal of my good wil? (ib. 58). Man skulde her ha ventet *can* på begge steder, da meningen i begge tilfælder er, at

man *ingen grund* har til at dadle eller dømme. Muligens har i første eks. udtrykket «*tho maist as well reprove him of foolishness*» foresværet forfatteren, og *may* i det andet eks. kan også oversættes: «er det tilladt».

b) *may*:

Yf I *may* butt tewche his clothinge, I shall be whole (Tynd. Mark 5, 28). — Nothing shulde be kepte from his knowlege, wherby his persone *may* be in euery ieoperdie preserued (Elyot, Spec. III, 200). — Bende thy minde to the Lawe whereby thou *mayest* haue vnderstanding of olde and auntient customes (Euph. 112). — Come therefore; let us fly while we *may* fly (Shak. 3 Henr. 6; IV, 4, 34). — And this way comes he with it presently, Where, if it please you, you *may* intercept him (id. Two Gent. III, 1, 42). — If all sciences were lost they *might* be found in Virgil (Bac. Adv. I, 7, 21). — I saw this danger before I came out of the doors, and yet did not provide for it where provision *might* have been had (Buny. P. P. 232). — What *may* one learn by hearing the cock crow? (ib. 273). — I *might* have had husbands afore now, though I spake not of it to any (ib. 268). — Således altid i sætninger af typen «*as you may see*» o. lign. f. eks.

A thousande reasons moo myght be made (as thou *maist* se in paraclesis Erasmi) (Tynd. Spec. III, 179). — In intellectual matters it is much more common; as *may* be seen in most of the propositions of Euclid (Bac. Adv. I, 5, 2). — Likewise it hath no less power and efficacy in enablement towards martial and military virtue and prowess; as *may* be notably represented in the examples of Alexander the Great and Cæsar the dictator (ib. I, 7, 10). — So it is as you well *may* perceive if you will go a little to the wall (Buny. P. P. 252). —

If it be so that my pleasure breed your paine, and mine annoy your ioye, I *may* well saye that you are an vnkinde father (Euph. 104). — How glad am I that we are got in hither: So you well *may*; but I of all have cause to leap for joy (Buny. P. P. 226). — Laugh! ay, and well you *might*, to see yourself so well (ib. 262). —

40. *Can* har nu vundet en fast position, som blir grundlaget for dets senere brug. Idet det nemlig har fåt betydningen både af, hvad subjektet kan gjøre på grund af sin egen evne, og hvad det ikke kan gjøre på grund af en ydre hindring, har det i virkeligheden antat grundbetydningen af det faktisk mulige eller umulige, det, hvorom man med sikkerhed kan si, at det er så eller ikke er så. Men herved er i

virkeligheden også angit det betydningsområde, som blir tilbage for *may*. Det indskrænkes til at betegne det, som blot formodes at være så eller fremsættes som en fremtidig el. betinget mulighed, altså det potentiale, samt det ønskelige. Desuden er endnu *may* encrødende om det tilladelige.

41. I det 16. årh. findes endnu af og til den middelengelske brug af *may* om det absolut mulige, f. eks.

If altogether thou *maist* not be cured, yet *maist* thou be comforted (Euph. 65). The whole effect shall be to set downe a young man so absolute, as yat nothing *may* be added to his further perfection (ib. 123). — Be as merry as you *may* be (ib. 97). — The sole inheritor Of all perfections that a man *may* owe (Shak. L. L. L. II, I, 6). —

Men som regel vil man finde *can* brugt, enten om hvad der lige-frem fremsættes som umuligt, eller for at betegne den yderste grænse for en mulighed, medens *may* betegner en positiv mulighed, der dog ofte ikke er andet end en påstand, som så at si står for den talendes regning, hvorved der sker berøring med den potentiale brug af *may*. Eksempler:

I. *Can*.

1. Om det umulige;

a) i negtende sætninger:

They will saye, «it (sc. the Bible) *can not* be translated in-to our tonge, it is so rude (Tynd. Spec. III, 172; jfr. ndfr. II). — A cite that is set on an hill *cannot* be hid (Tynd. Math. 5, 14). — A good tree *cannot* brynge forthe bad frute (ib. 7, 18). — Thys kynde *can* by *non* other meanes come forth, but by prayer and fastynge (id. Mark 9, 29). — *No* perfect discovery *can* be made upon a flat or a level (Bac. Adv. I, 5, 5). — A Christian *can never* be overcome, unless he should yield of himself (Buny. P. P. 290). —

b) i spørgsmål med negtende mening:

Howe *can* ye saye well, when ye youre selves are evyll? (Tynd. Math. 12, 34). — Howe can Satan drive out Satan? (id. Mark 3, 23). — How then *can* she be in minde any way imperfect, who in body is perfect every way? (Euph. 67). —

c) i andre sætninger med negtende mening:

It is *impossible* for them to esteem that any greatness of their own fortune *can* be a true or worthy end of their being (Bac. Adv. I, 3, 6). — The levity and unconstancy of men's

judgements, which till a matter be done, wonder that it *can* be done (ib. I, 5, 2). — As if they *could* live upon the good man's crumbs (Buny. P. P. 239). — That *can* be said but of few hills in all these parts of the world (ib. 279). — Mrk. It is to affirm, that a blind man *may* tread surer by a guide than a seeing man *can* by a light (Bac. Adv. I, 2, 8), fordi det er d. s. s. «a seeing man *cannot* tread so surely by a light as a blind man *may* by a guide». —

Hertil hører også brugen af *could* i uopfyldelige ønsker:

O I would in repeating their vices thou *couldst* be as eloquent as in remembering them thou oughtest to be penitent (Euph. 115). — I would I *could* do a good office between you (Shak. Merry W. I, 1). — I wish I *could* speak truth in speaking better of them (Buny. P. P. 208). —

2. Om den yderste grænse for det mulige;

a) i relativsætninger, hvor relativet viser tilbage på en superlativ:

Which is the *greatest* furtheraunce to learning that *can* be (Euph. 145). — The *most* active or busy man that hath been or *can* be (Bac. Adv. I, 2, 7). — The *greatest* terror and *greatest* clemency that *could* proceed out of the mouth of man (ib. I, 7, 28). —

b) i forbindelsen *as—as*:

As litle harme . . . *as canne* be deuysed (More, Spec. III, 184). — He is redye . . . to deuisse *as manye* wayes *as can* be (Latimer, Spec. III, 246). — I saw two men, *as like* these *as* ever the world they *could* look (Buny. P. P. 232). — Four *as deceitful* villains *as* a man *can* meet with upon the road (ib. 317). —

II. *May*:

A thousande partes better *maye* it (sc. the Bible) be translated in-to the english then in-to the latyne (Tynd. Spec. III, 172; jfr. ovfr. I, 1, a). — One *may* take harme by the selfsame that shall do another good (More, Spec. III, 189). — If ther be any thing yat either by my friends *may* be procured, or by my life attained — (Euph. 65). — That which with the hande *might* easely haue been pulled vp, wil hardly with the axe be hewen downe (ib. 109). — There is nothing but through the malice of man *may* be abused (ib. 100). — Then they fell to demolishing Doubting Castle, that you know *might* with ease be done, since

Giant Despair was dead (Buny. P. P. 329). — They desired as soon as *might* be to prepare to go to rest (ib. 261). —

Som det af disse eksempler vil sees, er der her berøring dels med det potentiale, dels med det tilladelige, og det er naturligvis dette, som har opretholdt *may* i disse udtryk.

42. Det potentiale *may* og *might* udtrykker formodning eller fremtidig mulighed, f. eks.

Now as touching the harme that *may* growe by suche blynde bayardes — (More, Spec. III, 183). — Refraine from all such meates, as shall prouoke thine appetite to lust, and all such meanes, as *may* allure thy minde to folly (Euph. 118). — It *may* seem a thing scholastical and somewhat idle, to recite things that every man knoweth (Bac. Adv. I, 7, 12). Who can tell but that it *may* work some good effect on some that are left behind (Buny. P. P. 210). — I have, as you *may* perceiue been of late under much exercise in my soul (ib. 214). —

Nether coulde they tell, what they *myght* answer him (Tynd. Mark 14, 40; oldeng.: hwæt hí him *andswaredon*; Wycl.: what thei *schulden* answer; Auth. V.: what to *answer*). — For feare of heretikes that *might* hap to growe thereby (More, Spec. III, 184). — Ther was all things necessary and in redynes, that *might* either allure the mind to lust or entice the heart to folly (Euph. 35). — Yet the remembraunce of thy former follyes, *might* breede in thee a remorse of conscience (ib. 37). — It was your presurmise, That in the dole of blows your son *might* drop (Shak. 2 Henr. 4; I, 1, 169). — What a mercy is it that I did resist! for whither *might* she have drawn me! (Buny. P. P. 350). —

Hertil må også regnes *may* og *might* i indrømmende sætninger:

Though they *may* have some outward baseness, yet — (Bac. Adv. I, 3, 10). — I think hee was neuer wysshed for heere so earnestly of any as of himselfe, whether it *myght* be to renewe his talke, or to recant his sayings, I cannot tell (Euph. 69).

43. *Might* står i hovedsætninger for at betegne, hvad der kunde være skeet under en vis ikke stedfindende betingelse. Betingelsen er ikke altid udtrykt, men kan isåfald uddrages af sammenhængen:

Had she been light like you, . . . She *might* have been a grandam ere she died (Shak. L. L. L. V, 2, 15). — I am persuaded, if we could hit upon it, we *might* find somewhere hereabouts, something that — (Buny. P. P. 278). — It *myght* have bene

soolde for more then two houndred pens (Tynd. Mark 14, 5; sc. hvis den ikke var blit bortskuset). — You petitioned not the Lord there for a conductor; then *might* you have avoided these troubles and dangers (Buny. P. P. 231).

Anm. Herfra må vel adskilles sådanne tilfælder, hvor der ikke er tale om en af en betingelse afhængig mulighed, men om en hos subjektet faktisk tilstedeværende evne, der dog af en eller anden grund ikke kommer til anvendelse; da står der i hovedsætningen *could*, f. eks. Infinite and innumerable were the examples I *could* alledge . . . were not the repeticon of them needesse (Euph. 41). — My chief humour is for a tyrant: I *could* play Ercles rarely (Shak. Mids. I, 2). — I *could* weep, Madam, would it do you good (id. Rich. 2; III, 4, 21). — 'Zounds! an I were now by this rascal, I *could* brain him with his lady's fan (id. 1 Henr. 4; II, 3). — O! I *could* prophesy, But that the earthly and cold hand of death Lies on my tongue (ib. V, 4, 83). — Christian did here play the man, and showed himself as stout, as *could* . . . even Hercules himself (Buny. P. P. 282).

44. *May* og *might* bruges fremdeles til at betegne ønske, bestræbelse, hensigt, som dels udtrykkes direkte, dels ligger skjult i det hele udtryk, i hvilket tilfælde der egentlig er en blanding af optativt og potentialt udtryk.

I. Et direkte ønske udtrykkes dels ved en hovedsætning, f. eks. For this thy wicked work . . . the Gods *may* yeld to thee, And send thee eke thy iust deserued hyre (Surrey, Spec. III, 214). — And, when I mount, alive *may* I not light, -If I be traitor, or unjustly fight (Shak. Rich. 2; I, 1, 82). — Much good *may* what you have do to you! (Buny. P. P. 255).

dels ved en afhængig sætning efter et udtryk, som betegner ønske, bøn, anmodning:

He that had the devyll, prayed hym, that he *myght* be with hym (Tynd. Mark 5, 18). — I beseech you . . . that I *may* match with such a one as — (Euph. 85). — Graunt vnto vs that we *maye* sitt won on thy ryght honde, and the other on thy lyfte honde (Tynd. Mark 10, 37). — They desired they *might* go to rest (Buny. P. P. 261). — Ay, or else I would I *might* be hanged, la! (Shak. Merry W. I, 1). — Med underforstået hovedsætning: O that we *might* have thy company to our journey's end! (Buny. P. P. 259).

II. Et ønske eller en bestræbelse ligger ofte skjult i den hele sætning, især i en relativsætning:

He purposely corrupted the holy text, maliciously planting therein suche wordes, as *might* in the reders eres serue to the profe of such heresies as — (More, Spec. III, 181). — Whye

are they not set in scholes, where they *maye* learne (Latimer, Spec. III, 244). — I studyed euer since my first comming to Naples to enter leage with such a one as *might* direct my steps (Euph. 49). — Shall we not show thee something . . . on which thou *mayest* meditate when thou art upon the way? (Buny. P. P. 273). — Let Christiana look out some damsels for her sons, to whom they *may* be betrothed (ib. 305).

And he sought howe he *myght* conveyently betraye hym (Tynd. Mark 14, 11). — Mvsing with my selfe beeing idle, howe I *might* be wel employed (Euph. 106). — Deuise with thy selfe, howe the encrease of them *may* encrease thy profite (ib. 114). — This sex, in the Old Testament, coveted children, if happily this or that woman *might* be the mother of the Saviour of the world (Buny. P. P. 306).

Mrk. følg. eks.: Now, therefore, would I have thee to my tutor . . . How, and which way, I *may* bestow myself, To be regarded in her sun-bright eye (Shak. Two Gent. III, 1, 84). — Her skulde man ha ventet *must*; men rimeligvis foreligger der en idekrydsning, således at *may* skyldes udtrykket «teach me how I *may* win her». — They told me also of many that had tried that way of old, and that had gone a great way therein, to see if they *could* find something of the glory there (Buny. P. P. 342). Her står *could*, fordi det skal antydes, at de *ikke kunde* finde, hvad de søgte. Forresten er sprogbrugen her noget vaklende; således skulde man vente *might* i følg. eks.: We were minded upon a time to take our weapons with us and go see if we *could* light upon any of those that — (ib. 321), da det følgende viser, at de virkelig opnåede sin hensigt.

III. Hensigt:

Let vs go in to the next tounes, that Y *maye* preache there also (Tynd. Mark 1, 38). — Mary Magdalen, and Mary Iacobi, and Salome bought oyntments, that they *myght* come and anoynt him (ib. 16, 1; Wycl.: *schulden*). — Let your plough therfore be going & not cease, that the ground *may* brynge fourth fruite (Latimer, Spec. III, 239).

45. Tilladelse udtrykkes i denne periode ligesom i middelengelsk ved *may*, f. eks.

Pray, what *may* I call your name? (Buny. P. P. 233). — He did not say that any man *might* do this; but that those that had the virtues of those that did such things, *might* also do the same (ib. 302).

Således også i følg. eks., eg. «jeg tillader mig at —»:

Of whom, although in regard of ther superstition I *may* say, Quo meliores, eo deteriores, yet in regard of this . . . I *may* say

(Bac. Adv. I, 3, 3). — And, *may* I say to thee, this pride of hers, Upon advice, hath drawn my love from her (Shak. Two Gent. III, 1, 72). — I reason as well as in experience there fall out to be three distempers (as I *may* term them) (Bac. Adv. I, 4, 2).

I følgende udtryk ligger også betydningen «tilladelse» til grund:

It *may* be truly affirmed, that no kind of men love business for itself (Bac. Adv. I, 2, 5). — This *may* be said truly (ib. I, 7, 21). — You *may* be sure we are full of hurry in fair-time (Buny. P. P. 320). — Let a man have one of these blades, with a hand to wield it and skill to use it, and he *may* venture upon an angel with it (ib. 338).

Mrk. følg. eks.: God's is the quarrel; for God's substitute, His deputy anointed in his sight, Hath caused his death; the which, if wrongfully, Let heaven revenge; for I *may* never lift An angry arm against his minister (Shak. Rich. 2; I, 2, 37), hvor *I may never* vel eg. er: «jeg tillader mig aldrig», ɔ: jeg tør aldrig.

Et forbud udtrykkes i denne tid endnu almindelig ved *may not*:

If the Apostles *mighte* not leaue the office of preaching to be deacons, shall we leave it myntyng? (Latimer, Spec. III, 243). — To thys question in thys fashion framed, if he wyll aunswere trew englyshe, he *maye* not aunswere *ye*, but he *must* aunswere *yes* (More, Spec. III, 193). — Have patience, noble duke; I *may* not open; The cardinal of Winchester forbids (Shak. 1 Henr. 6; I, 3, 18). — No, Madam, no; I *may* not leave it so: I am bound by oath (id. Rich. 3; IV, 1, 26).

B. Det nittende århundrede.

46. I sin fortræffelige «Lærebog i Engelsk» II, § 149 definerer H. Ross forholdet mellem *can* og *may* på følgende måde:

Can, could og **may, might** betegner begge to Mulighed; kan, kunde. **Can** er den altid tilstedeværende, almindelige eller ubetingede (abstrakte) Mulighed, som ligger deri, at Subjektet er saadant, at det kan, er istand til, magter, formaar at have Prædiketet; eller at der er intet i dets Væsen til Hinder for, at Prædiketet udsiges om det. **May** er den i det enkelte Tilfælde tilstedeværende (konkrete) Mulighed, som ligger deri, at der ikke er noget ydre, som hindrer Subjektets **can** fra at komme frem. **May** forudsætter altså **can** og siger, at intet nu er i Veien for, at Subjektet

er eller bliver, hvad det **can**, — siger, at Subjektet kan gjerne være, tør være, maaske er, muligens er.»

Som helhedsdefinition betragtet må denne forklaring siges at være udmerket. Den rammer nøiagtig hovedforskjellen, således som denne arter sig fra slutten af det 17. årh. af. Men på den anden side lider den af den samme fejl som de fleste andre definitioner, der forsøger at fastslå grænserne for sproglige fænomener, idet den betragter udviklingen af disse ords brug som noget færdigt og afsluttet. Derved får den på den ene side ikke med, hvad der kan være levning af ældre sprogbrug, og på den anden side heller ikke tendenserne til videre udvikling. En fuldstændig udtømmende definition er simpelthen umulig, fordi sprogbrugen aldrig er således fast afgrænset til to sider. Der vil altid findes noget gammelt og nyt ved siden af hinanden. Vi må derfor nøie os med at fastslå, på hvilke punkter sprogbrugen er kommet til et — ialfald for øieblikket — endeligt resultat, men samtidig erkjende, at der er punkter, hvor sproget endnu bærer på noget gammelt eller arbejder på at udvikle noget nyt. For den praktiske grammatik kan det være tilladeligt at se bort fra disse punkter, men ikke for den videnskabelige undersøgelse.

47. Uagtet således *can* må siges at være blit enerådende til at betegne subjektets fysiske el. åndelige evne, finder vi dog den dag idag rester af *may* i denne betydning. Det er først og fremst talemåden *as best he may (might)*, der jo nøiagtig svarer til oldeng. *swá he betst mihte* (se foran § 11, b, slutn.), f. eks.

I get my bread *as best I may* (Thack. Newc. I, 239). — At twenty-one people . . . must skim and «turn over» books rather than read them, must use indeed *as best they may* a scattered and distracted mind (Ward, Marcella I, 17). — The Colonel . . . consoled himself *as best he might* with his nephews and nieces (Thack. Newc. II, 41). — The poor thing was in discourse with Mr. Harris, the surgeon, and talking *as best she might* (ib. IV, 175). — David . . . recovered his temper *as best he might* (Ward, Grieve, I, 34). — Catherine got through the morning *as best she might* (id. Elsm. II, 240). — Questions, remarks, and sallies, which Aldous met and parried *as best he might* (id. Marcella I, 195).

Naturligvis finder man, som det var at vente, også *can* og *could* i nøiagtig samme slags sætninger:

The sixteenth-century church which plays *as best it can* the part of Cathedral to Manchester (Ward, Grieve I, 223). — They

made their way *as they best could* through the melancholy crowd (Dick. Chuzz. 134 a). — He shook himself free of the mess *as best he could* (Ward, Grieve I, 15). — They had asked him for his story, and he was telling it, with an immense effort of mind, recovering the past, *as best he could* (ib. II, 51). — He was left to digest her scornful amusement *as best he could* (ib. II, 214).

Nogen forskjel på disse udtryk kan jeg ikke opdage, hvorfor vi må finde os i at erkjende, at sprogbrogen her er vaklende. Det samme gjælder udtryk af typen: *as well as he may (might)*, f. eks.

As it was I thought *as little* of it *as I might* (Dick. Copp. 331 b). — We three remained, and strove to talk *as cheerfully as we might* (Thack. Newc. IV, 324), —

hvor vi også finder parallele udtryk med *can (could)*:

There was nothing to be done but to wait *as patiently as we could* (Collins, L. L. II, 263).

At forøvrigt den engelske sprogfølelse også udenfor sådanne stående udtryk kan gribe feil, viser sig af følg. eks.:

It was agreed that if he chose he *might* do anything (Thack. Newc. III, 59), hvor meningen naturligvis er, at han *var istand* til, *havde evner* til at gjøre hvadsomhelst, men hvor rimeligvis det hyppige udtryk *you may if you choose (like)* har fremkaldt *might*. Således også: Mira Mills wished she knew a little Moldavian, not so much that she *might* speak it, but that she *might* be heard to speak it (ib. I, 140), hvor det første *might* tydeligvis er fremkaldt af det sidste. — My poor husband's mind, in so far as his wandering words *might* interpret it, was filled with the one image of his wife (Collins, L. L. II, 183), hvor der ligeså godt synes at kunne stå *could*.

48. Også ellers synes forbindelsen *as—as* at besidde en særlig konserverende evne ligeoverfor *may*. Vi har før set, at *can* i den nyere periodes første del mere og mere fortrænger *may* om det absolut mulige, især i negtende sætninger, og hvor den yderste grænse for en mulighed skal betegnes. Men netop her finder man ogsaa i det nyeste sprog *may*, når udtrykket er upersonligt, f. eks.

A beautiful and sentimental Italian lady, who is *as much* attached to him *as may* be (Shelley, Prose 357). — In the mood of a man going *as fast as may* be to an appointment (Ward, Marcella I, 71). — The extinction of landlord and capitalist *as soon as may* be (ib. I, 197). — (He) walked on *as far* in front

of his uncle *as might* be (id. Grieve I, 112). — Both lived *as near as might* be on sixpence a day (ib. I, 320).

Can er her i det hele sjældent og synes indskrænket til sådanne tilfælder, hvor der er et bestemt subjekt, især en person, f. eks.

He's *as like* Cain before he was grown up, *as he can* be (Dick. Copp. 99 a). — Mr. Dexter's evidence, given at the Trial, seems *as clear* and reasonable *as evidence can* be (Collins, L. L. II, 18). — He smiled, and shot *as evil* a glance at me *as could* come from his dark eyes (Dick. Copp. 237, a). — She was . . . *as good-natured* a girl *as could* be (Thack. Newc. III, 273). — I was *as grateful* . . . *as even now I could* wish myself to have been (Dick. Copp. 221 b).

49. Vi har i det foregående set eksempler paa bevarelsen af noget gammelt. Vi kommer nu til udviklingen af en ny betydning af *can*, nemlig tilladelse. — Som jeg foran (§ 8) har antydnet, udgår denne betydning vistnok fra betydningen det absolut mulige. Dette er jo nemlig egentlig, hvad naturlovene tillader, og herfra er overgangen til hvad der er tilladt ifølge de moralske love, menneskelige love og vedtægter og endelig menneskelig vilje ikke så stor.

Det ældste eksempel, jeg har fundet på denne brug af *can*, er Buny. P. P. 300: He said, To have to do with other men's wives had been practised by David, God's beloved; and therefore he *could* do it, «og derfor var det også moralsk tilladeligt for ham».

Can bruges således om, hvad der er lovlig adgang til at gøre, hvad der er tilladeligt ifølge vedtægt, skik og brug, eller hvad man kan gøre uden at udsætte sig for dadel:

He has mortgaged his chapel to Sherrick . . . who is master of it, and *could* turn him out any day (Thack. Newc. II, 140). — The lawyer's covert inuendos, who was ready to insinuate any amount of evil against Barnes which *could* safely be uttered — (ib. IV, 182). — They have remembered at last that I am of age, and that I *can* choose for myself (Collins, L. L. I, 17). — I do not know much of copyright law, nor can I tell whether this person *may* vend my work . . . in this country. From his mention of an «Old World edition» it seems that he thinks he *can* (Ill. L. N. ³⁰/₅ 96, 691 b). — If any American pirate *can* reprint such volumes and sell them in England, the small circle which makes such enterprises possible will cease to subscribe (ib., 691 c). — I *can* go out when I like (Dick. Copp. 43, a, har engang for alle fåt udgangslov). — A wife must stay at

home and be a drudge, whilst a man *can* go anywhere (Curt. Lect. II, 3: det ansees for god tone, når det gjælder en mand, men ikke, når det gjælder en kone). — I thought I *could* have trusted that Mrs. Closepeg with untold gold (ib. XXVIII, omtr. d. s. s. that I was *justified* in trusting).

Dernæst får *can* betydning af, hvad subjektet overhovedet har adgang eller anledning til at gjøre, enten på grund af særlige foranstaltninger, eller fordi der ikke er noget specielt til hinder derfor:

Here, for the sum of two pence, you *can* go out to sea (Thack. Newc. I, 163). — Why are there no convents to which we *can* fly? (ib. II, 269). — *Can* you come and drink tea with me? (ib. I, 210). — Wenlock still has its stocks, and formerly had its pillory. The whipping-posts and irons *can* be seen in the lower part of the old market hall (Nineteenth Cent. Febr. 94, 260). — Old written charms *can* be seen in the cottages amongst the Clee hills (ib. 264). — At this port we *could* embark far more privately than at the popular yachting stations situated in the Isle of Wight (Collins L. L. I, 27). — In London I *could* obtain the legal opinion which would tell me whether I was lawfully married to Eustace or not (ib. I, 63). — I wish we had a place where we *could* lock up some of our infernal radicals of the press (Thack. Newc. I, 275). — Stevenson, always full of grotesque suggestion, once proposed . . . to establish an exchange for consciences, and even a trade journal in which they *could* be advertised for sale or barter (Ill. L. N. $\frac{23}{5}$ 96, 646 a). — An institute might be established where every kind of counsel *could* be kept on tap. This would be much more in request than mere information, which *could* be acquired elsewhere (ib). — I showed Laura the likeness until she *could* become acquainted with the original (Thack. Newc. III, 223).

Could står således hyppig i hypotetiske udtryk, hvorved der sker berøring med *might* (se ndfr. § 55, e):

If God had so willed it, I might have been happy myself, and *could* have made a woman happy (Thack. Newc. I, 293, «og således fåt anledning til at gjøre en kvinde lykkelig»). — If she was only living with us, you *could* have marrow-pudding every day (Curt. Lect. XI). — Now you're obliged to be hurried away, I know it, when, if you'd only a carriage of your own, you *could* stay and enjoy yourself (ib. XXX). — He has acquired in five years . . . just about as much knowledge of the ancient

languages, as he *could* get by three months application at home (Thack. Newc. I, 159). — Giving only four pounds for what she *could* have bought in England for forty shillings (Curt. Lect. XXVI). — I only wish I'd taken two of the dear girls with me. What things I *could* have stitched about them (ib. XXVII; nml. for at indsmugle dem).

I følgende eks. synes *might* at ha været mere passende:

I dare say you *could* have found 'em fast enough, if you'd married Miss Prettyman (Curt. Lect. XXX).

Fra denne brug af *can* er skridtet til direkte (personlig) tilladelse ikke langt. Endnu ansees denne brug af *can* vistnok for mindre korrekt eller ligefrem vulgær, jfr. følg.: «*May* I come in, Mrs. Todgers?» «Oh yes, Mr. Pecksniff, you *can* come in, if you please.» (Dick. Chuzz. 69 b), hvor den korrekte Pecksniff bruger *may*, medens den mindre fine Mrs. Todgers nøier sig med *can*. Flere eks. er:

Can I speak to you for a moment, if you please (Collins L. L. I, 52). — My dinner to-day is at half-past one. You *can* dine or not as you please (Thack. Newc. III, 110). — You *can* know all about the necklace, said Gwendolen (Eliot Dan. Der. III, 73). — «Beautiful morning, sir», said I. «*Could* I say a word to you before you go into Court?» (Dick. Copp. 251 b).

50. Sammenligner vi nu hermed brugen af *may*, så finder vi det vistnok brugt i tilfælder, hvor vi kan oversætte «har anledning til», f. eks.: A large apartment such as one *may* see in country-places (Dick. Chuzz. 15 a). — As you *may* read any day in the newspapers (Thack. Newc. I, 23). — She *might* have married twenty times, my dear, since you have been gone (Dick. Copp. 417 b). — Of course Mr. Newcome *might* have gone into parliament: of course before the close of his life he *might* have been made a Baronet (Thack. Newc. I, 28). — In the most gossiping colloquies with Mr. Gilfil, you *might* have observed that both men and women «minded their words» (Eliot, Scenes I, 141). — I even offered to show him a spot where he *might* try again, lower down the stream (Collins, L. L. I, 14); men der ligger dog almindelig en potential betydning i det, medens *can* i lignende udtryk betegner, hvad der faktisk er anledning til at gjøre. Derimod bruges *may* ofte om, hvad man med god grund kan gjøre (eller passivisk hvad der med god grund kan gjøres), f. eks.:

The unsettled and lawless state of Ireland . . . *may* be admitted as a valid excuse for not advancing the work of the Reformation (Stanhope, Hist. II, 261). — All the little good I have done,

and all the harm I have forborne, I solemnly believe I *may* refer to her (Dick. Copp. 258 b). — It was one of the irons . . . I kept hot, and hammered at, with a perseverance I *may* honestly admire (ib. 271 a). — Over this stage of Clive Newcome's life we *may* surely drop the curtain (Thack. Newc. II, 43). — Persia *may* be considered, and probably is, beneath contempt as a military power (Nineteenth Cent. May 93, 727). — Thus much only *might* be boasted, that the fleet and troops returned with little loss (Stanhope, Hist. III, 339). — My boots *might* be placed in any collection of instruments of torture (Dick, Copp. 239 a; nml. fordi de var så trange). — When I presented my bouquet, he gnashed his teeth with jealousy. Well he *might* (ib. 239 b). — Mr. Jorkins was not by any means the awful creature one *might* have expected (ib. 252 b). — Of whom *might* be said what Frederick the Great said of his sister (Thack. Newc. I, 85). — Charles Honeyman so spoke of most persons that you *might* fancy they were listening over his shoulder (ib. I, 149). — A beard which many a young man *might* envy (ib. I, 86). — There was such a crowd, you *might* have thought it was a Derby day (ib.). — All these adornments set off the widow's person, so that you *might* have thought her a wealthy capitalist's lady (ib. IV, 265). — I know it is not wrong, but your son *might* look higher than to be an artist (ib. II, 185). — She felt such a kind pity for his misfortune, such an admiration . . . such a remorse . . . that the sum of regard which she could bestow upon him *might* surely be said to amount to love (ib. III, 27).

Almindelig betegner *may* tilladelse, både om hvad der er tilladt i almindelighed og i det enkelte tilfælde:

But if you marry a person, and the person dies, why then you *may* marry another person, mayn't you? (Dick. Copp. 9 b). — A man of the world *may*, of course, be grateful or not as he chooses (Thack. Newc. I, 13). — They are for your private ears, my lord; not even mamas and brothers *may* hear them (ib. III, 40). — If I *may* so express it, I was steeped in Dora (Dick. Copp. 235 b). — It was a law of the Church that no Christian *might* lend money at interest (Nineteenth Cent. May 93, 751). — Ironisk Yes, you *may* call me a foolish woman (Curt. Lect. III).

Særlig merkes, at udtrykket *I (we) may* — ofte betegner en tilladelse, som man gir sig selv, hvorfor vi alm. kan oversætte: «jeg tillader mig». Det første af de følg. eksempler indeholder en tautologi: *I may be permitted* to observe, in passing, that my brightest visions are for ever dispelled (Dick. Copp. 349 a). — I have an admiration for her character, and I *may* congratulate you, Copperfield, on being on the right side (ib. 237 b). — I *may* remark here that I hardly ever . . . saw — (ib. 79, a). — And here I *may* remark that what I underwent . . . was dreadful (ib. 204 b). — As one of the family we *may* ask you to stand by us, and tell us anything you know (Thack. Newc. I, 144).

Anm. En benegtet tilladelse findes udtrykt både ved *may not* og *must not*. Det sidste er i det nyere sprog det almindeligste om et direkte forbud, som gjælder et enkelt foreliggende tilfælde, medens *may not* mere bruges om, hvad der i almindelighed ikke er tilladt, f. eks. If we *may not* speak of the lady who has just left the room, what is to become of conversation and society? (Thack. Newc. I, 94). — In other words, persons of fashion may fib, and inferior people *may not* (Ill. L. N. ¹²/₉ 96, 322 b).

Men man finder også *must not* i denne betydning, f. ex. You *mustn't* marry more than one person at a time, may you, Peggotty? (Dick. Copp. 9 b). — Mrk. And I should have been a lieutenant-colonel at thirty: but it *might not* be (Thack. Penderennis I, 105); her er *must* ubrugeligt, fordi der kræves fortids betydning. — Ligesom *I may* betegner en tilladelse, man gir sig selv, således betegner *I must not* et forbud, man retter mod sig selv, hvorfor vi kan oversætte «lad mig ikke —», f. eks.: Still *I must not* forget that — (Dick. Copp. 209 a).

51. En tilladelse indbefatter undertiden en opfordring eller anmodning. Det er vel egentlig fra først af en slags evfemisme, som når vi istedenfor ligefrem at be en om at gjøre noget siger f. eks. «du kan få lov at hjælpe mig med dette», og på engelsk: Will you accept my apologies if I am rude enough *to allow you* to fetch it for yourself (Collins, L. L. II, 73). — Denne betydningsudvikling findes både hos *can* og *may*, som derved kommer til at udtrykke et råd, forslag, anmodning eller næsten ligefrem befaling, f. eks.

a) You *might* just as well be out all the week as once (Curt. Lect. XV). — «His Imperial Highness the Grand Duke of Farintosh is wild about her», the Captain said, «and our poor young friend Clive *may* just go and hang himself (Thack. Newc. III, 256; «det bedste, han kan gjøre, er at gå og hænge sig). — He believed he was an indulgent father, and I *might* spare myself

any solicitude on her account (Dick. Copp. 276 a). — She said no more . . . until she had perfectly regained her composure, when she told me she was quite herself now, and we *might* get out (ib. 174 a; omtr. = let us get out). — You said I *might* write you a line from Paris (Thack. Newc. II, 69). — If any of these swells want a little tip-top lace . . . you *might* put in a word for us (ib. II, 64). — I think you *might* speak up for a poor girl . . . who has nobody else to speak for her (Collins, L. L. I, 151). — You *might* oblige me, and you won't (Curt. Lect. VIII). — The excitement of the meeting and in the House *may* be imagined (Ward, Marcella III, 175). — This fact *may* suffice to indicate Thomas Newcome's story (Thack. Newc. I, 24 c: lad dette være nok). — If you do (sc. go out), you *may* get in as you can: I won't sit up for you (Curt. Lect. XII).

Således især udtrykket: *he (you) may be sure*, vær sikker på; jfr. Mr. Clive himself, *let that painter be assured*, will not be too well pleased if — (Thack. Newc. I, 106):

If they give him nothing else . . . *he may be sure* of their pity (Thack. Newc. I, 89). — A man so generally liked . . . *you may be sure* would have found a wife easily enough (ib. I, 97). — *You may be sure* Mr. Clive was on the look-out long before his sire appeared (ib. I, 108). — *We may be sure* the boy had many conversations with his affectionate guardian (ib. II, 3). — All who know Lord Kew *may be pretty sure* that . . . he said no single word to her that was not kind (ib. II, 293). — Ligeså: Knowing his weakness and her skill, *we may safely* take the odds, and back rouge et couleur to win (ib. II, 186). — *You may take* my word for it (Collins, L. L. II, 142).

Hertil hører også udtrykket: *I may as well* —, det er bedst jeg gjør —, lad mig lige så godt gjøre —:

His cousin is a woman. *I may as well* tell you that, or you might mistake her for a man (Collins, L. L. II, 24). — I have some business to do at Broadstairs — and, now I am so near, *I may as well* go on (ib. I, 40). — We *might as well* have stayed in London (ib. II, 150). — I *might as well* have spoken to one of the chairs (ib. II, 176). — I did at last what I *might as well* have done at first (ib. II, 242).

I det sidste eksempel kan *might* oversættes «burde», ligesom i følgende:

Why couldn't you let him stop there? He got himself in; he *might* have got himself out again (Curt. Lect. XV). — At the same time, I thought he *might* have trusted Me to make amends to him for the martyrdom, and *might* have come back (Collins, L. L. I, 288).

- b) «Sister Lavinia,» said Miss Clarissa, having now relieved her mind, «you *can* go on, my dear» (Dick. Copp. 296 b). — «What *can* I do for you, sir?» — «You *can* shake hands with me, Mr. Omer, if you please» (ib. 151 a). — I shan't want anything more to-night, Kean, and you *can* go to bed (Thack. Newc. I, 293). — Now, Ruth, you *can* go home (Ward, Marcella, II, 180). — Telling me that I *could* follow her, if I wanted to know where Miss Trotwood lived (Dick. Copp. 95 a). — You *can* wait here, while I run up and see if master's awake (Brekke, Eng. læsebog 29).

Attached to the University or Museum were botanical gardens . . . and in its physic beds we *can be sure* that they would cultivate — (Nineteenth Cent. May 93, 821). — That the Dictionary will for long remain the definite one upon its subject we *can rest assured* (cit. Storm, Engl. Phil.² I, 2 s. 580). — My letters will not assist the discovery which you are trying to make. You *can safely* pass them over as objects that are not worth examining (Collins, L. L. I, 121).

52. Som det af det ovenfor anførte vil sees, er grænserne mellem *can* og *may* endnu på mange punkter flydende. I retning af at begrænse sprogbrugen er man ikke kommet længere, end man var i slutningen af det 17. årh. Ligesom da betegner *can* endnu, hvad subjektet evner at gjøre, og hvad der er faktisk muligt eller umuligt uafhængigt af den talendes opfatning, *may* derimod, hvad der enten ligefrem udsiges som en usikker mulighed eller ialfald som noget, der blot efter den talendes mening er muligt, således som de følgende eksempler vil vise.

Can betegner

53. I. hvad subjektet er istand til at gjøre;

- a) på grund af de iboende fysiske eller åndelige evner:

We were all persuaded he *could* do anything that could be done by hands (Dick. Copp. 125 b). -- Don't you think you *could* do better? (ib. 260 a). — I could not have believed, unless

I had heard her do it, that one defenceless woman *could* have snored so much (ib. 14 b). — This may be fancy, though I think the memory of most of us *can* go farther back into such times than many of us suppose (ib. 7 a). — I don't know how much money he has had from your governor, but this I *can* say, the half of it would make F. B. a happy man (Thack. Newc. II, 140). — What I suffered from that placard, nobody *can* imagine (Dick. Copp. 39 b), — His acquaintances of the public, who by this time know his temper, and are acquainted with his language, *can* imagine the explosions of the one and the vehemence of the other (Thack. Newc. II, 204). — Thus, also, in the reign of George the First, the reflecting few *could* perceive that the Church of England . . . was impaired in energy (Stanhope, Hist. II, 260). — I never *could* make you happy . . . I thought I might once (Thack. Newc. IV, 92). — This young gentleman *could* get tickets for almost all the theatres (ib. II, 16).

Også her står *could* ofte i hypotetiske udtryk (jfr. ovfr. § 49), når talen er om en virkelig tilstedeværende evne:

The letter was short enough to be soon read. I *could* have repeated it at the time. I *can* repeat it now (Collins, L. L. I, 20). — But that's nothing to what the dear child *could* do, if, like other children, he'd a fair chance (Curt. Lect. XXIX). — And if he had lived to be as old as Jehabel a boy *could* still have cheated him (Thack. Newc. II, 147). — If she was a hundred times my child, I *couldn't* love her more (Dick. Copp. 232 b). — If he had been a bishop he *could* not have spoke (sic!) better (Thack. Newc. II, 292). — If I could have a long quiet talk with her, I *could* perhaps persuade her to look more reasonably at things (Eliot, Scenes I, 282). — Honeyman was well enough read in profane literature, especially of the lighter sort; and, I daresay, *could* have passed a satisfactory examination in Balzac, Dumas, and Paul de Kock himself (Thack. Newc. II, 57).

b) fordi det stemmer med subjektets natur:

You don't know even now what I *can* be when my blood's up (Curt. Lect. XXVI). — Many people *can* be very mean when they give their minds to it (Dick. Copp. 388 a). — I *can* be as headstrong as you are, when I like (Collins L. L. II, 20). — That beautiful woman, there, *can* be very cruel sometimes (ib. II, 161). — Ah! I can understand now, . . . how irresistible temptation *can* be (ib. I, 254). — While the majority of mankind

are obstinate enough, some people *can* be persuaded out of anything — (Ill. L. N. $15\frac{1}{6}$ 96; 194 a). — If I thought Dora *could* ever love anybody else — (Dick. Copp. 250 b). — We handed over to him that curiosity, smiling at the enthusiasm of the honest gentleman who *could* admire what to us was as unpalatable as a tart to a pastrycook (Thack. Newc. I, 71).

Saledes hyppig om hvad subjektet kan bekvemme sig til at gjøre eller nøie sig med:

I am generally disinterested in my love, and think I *could* be content to make a figure before Miss Larkins and expire (Dick. Copp. 134 b). — He *could* eat bread and cheese and drink small beer with perfect good humour (Thack. Newc. II, 167). — It is nothing to say that he hadn't a word to throw at a dog. He *couldn't* have thrown a word at a mad dog (Dick. Copp. 5 b). — I *could* not give him pain by asking what it was (ib. 183 b). — I *could* as soon have injured her as given her any warning of what impended (ib. 191 b). — You wrong him, Valeria, . . . in thinking it possible that he *can* leave you again (Collins, L. L. II, 186). — That she should hope I would go, that she should think it possible I *could* go, was insupportable (Dick. Copp. 196 b). — I *couldn't* have any other dog but Jip, said Dora. It would be so unkind to Jip (ib. 348 a). — I never could have believed that Englishmen *could* meet together and allow a man, and an old man so to disgrace himself (Thack. Newc. I. 20),

eller hvad subjektet er i stemning til at gjøre:

I was so fresh and lively myself, in the pleasure of being there, that I *could* have stopped the people in the streets and shaken hands with them (Dick. Copp. 150 b), — Conversing with her, and hearing her sing, was such a delightful reminder to me of my happy life in the grave old house she had made so beautiful, that I *could* have remained there half the night (ib. 187 b). — He professed so much emotion that I *could* joyfully have scalded him (ib. 188 a). — I really believe if I had been by myself, I *could* have danced for joy like a child (Collins, L. L. I, 32). — Then for the first time that day Marcella *could* have wept (Ward, Marcella II, 184).

c) på grund af ydre omstændigheder:

It is very bold in me . . . who have lived in such seclusion, and *can* know so little of the world, to give you my advice (Dick.

Copp. 182 b, «og som derfor kjender så lidet til verden»). — Just on the slope by a clump of laurels where they *can* see the sunbeams sparkling among the water-lilies, and *can* themselves be seen from the dining-room windows (Eliot, Scenes I, 153). — Neat verandahs, from which you *can* behold the tide of human kind as it flows up and down the Steyne (Thack. Newc. I, 163). — From one shore or the other one *can* see the neighbour cliffs on clear days (ib. II, 322). — There is not the least difficulty in getting a snug place near the pulpit, whence the preacher *can* look over his pocket handkerchief and see Lord Dosely no more (ib. II, 136). — She is as pretty a girl as you *can* see on a summer's day (ib. I, 204). — It was necessary . . . , to take away everything nigh her, that she *could* do herself, or anybody else, an injury with (Dick. Copp. 333 b). — Kew could presently be wheeled into the garden of the hotel, whence he *could* see the broad turbid current of the swollen Rhine (Thack. Newc. III, 34). — In the great cheap shop . . . you *could* see the buyers story after story swarming like bees in a glass hive (Ward, Grieve III, 66). — When you watched him drinking his glass of water at dinner, you *could* see the hand shake a little (Kipling, Tales 175).

54. II. hvad der er muligt eller umuligt;

a) i negtende sætninger om hvad der ligefrem udsiges som umuligt:

I should think there *never can* have been a man who enjoyed his profession more than Mr. Creakle did (Dick. Copp. 45 a). — There *cannot* be any objection to your seeing her presently ma'am (ib. 6 b). — There is no person, however dull, from whom some information of a useful and interesting kind *cannot* be extracted (Ill. L. N. $\frac{5}{9}$ 96; 290 c). — It had been proved by a long and severe experience that the royal word *could not* be trusted (Mac. Hist. I, 103).

Hertil også udtryk, hvor negtelsen ligger i et *seldom* (= not often) og *only* (= not but):

Sometimes the Methodists were brought before a magistrate, but *seldom could* any legal offence be laid at their door (Stanhope, Hist. II. 266). — Wicked it is for parents to allow intimacies to spring up between young people, which *can only* lead to disgrace and unhappiness (Thack. Newc. II, 236). — The combat *can have only* one end (Ill. L. N. $\frac{5}{9}$ 96; 290 b).

b) i bekræftende sætninger, hvori der dog ligger en skjult negtelse:

I should not have printed what Shelley says of him, if any person were living whom the remembrance *could* annoy (Peacock, Shelley, Prose, 318). — And I went on at a mighty rate, as if it *could* be done by walking (Dick. Copp. 258 b).

Særlig merkes her det uopfyldelige ønske:

Oh, that I *could* return to England! (Shelley, Prose 279). — I wish . . . that I *could* have gone down into the country for a whole year, and lived with Agnes (Dick. Copp. 320 a). — O, but I wish we *could* have you at Musselburgh! (Thack. Newc. II, 90). — He wished he *could* be like him (ib. II, 129). — Beyond the payment of my debts I owe her nothing. I wish I *could* say as much of all the rest of the world (ib. II, 179).

Ved analogi finder man da *could* også i tilfælder, hvor ønsket fra den talendes standpunkt ikke kan siges at være uopfyldeligt:

I wish I *could* see you and his wife better friends (Thack. Newc. I, 301). — I wish I *could* be very ill and die before then (Eliot, Scenes I, 261).

Rimeligvis i analogi hermed er også opstået udtryk som: *Not so much as I could wish* (Dick. Copp. 5 a), da dette også indeholder et uopfyldeligt ønske:

I was so sensitively aware, indeed of being younger than I *could have wished*, that — (ib. 144 a). — I was not quite such good company during dinner as I *could have wished* to be (ib. 179 a). — I had not nearly so much conversation with him as I *could have wished* (ib. 187 b). — There was another thing I *could have wished* (ib. 319 b).

Endelig bruges *can*, *could* også om det, hvis mulighed fra den talendes standpunkt stiller sig som tvilsom. Egentlig er der her en berøring med *may*, *might*, som netop bruges om, hvad der efter den talendes opfatning er muligt; det er imidlertid den implicerede negtelse, som her bevirker *can*, *could*:

You were not equally matched, child — if any two people *can* be equally matched (Dick. Copp. 5 a; = 'I don't believe that any two people *can* be equally matched). — We may *question* now whether in virtue, in piety, in usefulness, any Church of modern times *could* equal ours (Stanhope, Hist. II, 261). — He would recommend me . . . to marry such another woman, if such another woman *could* be found (Dick. Copp. 131 b). — It was

difficult to believe that a night so long to me, *could* be short to anybody else (ib. 251 b). — I doubt whether Thomas Noel's poems *could* be procured now for their weight in gold (Ill. L. N. $\frac{22}{8}$ 96; 226 a). — He told me, last night, that he would sing «Nunc dimittis», *could* he but see the two children happy; and that he should lie easier in purgatory if that *could* be brought about (Thack. Newc. IV, 24).

- c) om den yderste grænse for en mulighed i relativsætninger, der viser tilbage på en superlativ eller *all, everything*; (om *can, could* efter *as—as* se ovenfor § 48):

I am doubly bound to tell you nothing, by the *most sacred* promise that a man *can* give (Collins, L. L. I, 102). — The *best* thing that *can* happen to that unhappy man (ib. II, 322). — The *best* task to which his boy *could* set himself (Thack. Newc. II, 109). — The gardener's simple narrative confirmed them as the *truest* words that *could* have been used (Collins, L. L. II, 244). — The ground now covering *all* that *could* perish of my departed wife (Dick. Copp. 383 b). — She is forty years old, and has heard *everything* that *can* be heard (Thack. Newc. I, 201). — He was in the enjoyment of *everything* a reasonable man *could* desire (ib. II, 54). — Ligeså: It is *only those* who have lost their health who *could* be sure of exchanging lots with the hale to their own advantage (Ill. L. N. $\frac{30}{5}$ 96; 678 a).

- d) i bekræftende sætninger om, hvad der er faktisk muligt: With a window near it, out of which our house *can* be seen (Dick. Copp. 8 a). — It is admitted that money *can* be procured in this way much more easily than in any other (Ill. L. N. $\frac{29}{8}$ 96; 258 a). — She had her books and her writing-materials on an invalid table which worked on a pivot, and *could* be arranged in any position (Collins, L. L. I, 204). — Taking for granted . . . that the fragments of the letter *could* be recovered (ib. II, 266). — It is possible that an Irish curate *could* have written «Harry Lorrequer», but quite out of the question that he could have written «The Daltons» (Ill. L. N. $\frac{29}{9}$ 96; 388 a). — What *can* be your object? (ib. II, 4). — What *can* possibly be going on? (ib. II, 28). — Who *can* be that fine military gentleman? (Thack. Newc. I, 282). — It took me such a long time to write an answer at all to my satisfaction, that I don't know what the ticket-porter *can* have thought (Dick. Copp. 181 b).

May betegner

55. I. en usikker mulighed;

a) i almindelighed om det, hvorom man i virkeligheden intet ved og derfor heller ikke kan benegte muligheden af:

There *may* be some, perhaps — *I don't know* that there are — who abuse his kindness (Dick. Copp. 115 a). — You don't know what you *may* have done (Thack. Newc. II, 292). — The umblest person . . . *may* be the instrument of good (Dick. Copp. 188 b). — A poor fellow with a craze, sir . . . *may* do what wonderful people may not do (ib. 325 b). — He *may not* deserve it, for we know no certain ill of him (ib. 184 b). — You *may not* recollect it (ib. 188 b). — How do we know that Mrs. Macallan *may not* have been twice married? (Collins, L. L. I, 57). — It is not so bad as it *might* be (Dick. Copp. 245 b). — I feel obliged to bear her company, when I *might* prefer to be alone (ib. 254 a). — I was enabled to make better terms for the unfortunate prisoner . . . than Honeyman's creditors *might* otherwise have been disposed to give (Thack. Newc. II, 144). — An old man who looked as if he *might* have been a soldier in his earlier days (Collins, L. L. I, 87). — He was very popular in the place, and had twenty means of actively diverting himself where another man *might not* have found one (Dick. Copp. 158 b). — A smoker, of course, *may* be a bore, but he is never so great a bore as a non-smoker *may* be, because he has to keep his pipe alight (Ill. L. N. $\frac{7}{3}$ 96; 290 a).

Ofte om det fremtidige:

Yet a careful and dispassionate inquiry *may* convince us, that this case of the merchants was mainly founded on error and exaggeration (Stanhope, Hist. II, 277). — However — things must be as the *may* (Eliot, Dan. Der. IV, 9). — We *may not* be alone another time (Dick. Copp. 305 b). — Unless somebody's heel shall crunch him on the way, there is no height to which this aspiring vermin *mayn't* crawl (Thack. Newc. III, 321). — I feel that if I looked at him any longer, I *might* be tempted to say something out loud (Dick. Copp. 8 a). — He . . . having been schooled not to show or feel surprise at anything he *might* see or hear in our chambers (Thack. Newc. I, 73). — For all I know to the contrary, my whole future *might* depend upon the effect which I produced on Major Fitz-David (Collins, L. L. I,

82). — If the tightest hand were not kept on her, there's no knowing what she *mightn't* do (Thack. New. II, 280).

b) i indrømmende sætninger:

You love him, you silly monkey, whatever you *may* say about not being married (Eliot, Scenes I, 281). — We do not know enough about them, however prosperous and cheerful they *may* appear (Ill. L. N. $\frac{30}{5}$ 96; 678 a). — Here he would sit . . . attentively listening to whatever *might* be going on (Dick. Copp. 126, a). — But Agnes was too superior to me in character and purpose, as I know well now, whatever I *might* know or not know then (ib. 184 a).

Go where you *may* . . . I go with you (Collins, L. L. I, 24; = wherever you *may* go —). — Try as I *may*, I can listen to nobody who advises me (ib. II, 150). — Listen as intently as I *might*, I failed to catch the articulate words (ib. II, 28). — Go where I *might*, the ghosts of the dead and the absent went with me (ib. II, 153). — Reason as I *might*, and plead as I *might*, he still persisted in referring me to the Scotch verdict (ib. I, 155). — Do what he *might*, I was always recalling to him the terrible ordeal (ib. II, 184). — Call himself what he *might*, all the world knew that he was not really a conqueror (Mac. Hist. III, 378). — Look around her as she *might*, she could not turn back (Eliot, Dan. Der. II, 182). — But call and shake as she *might*, there was no answer (Ward, Grieve II, 235). — It was always characteristic of the man that, be his feeling what it *might*, he never lacked friends (ib. I, 275).

En indrømmelse ligger også i følgende eksempler:

We *may* be as deep as Jesuits . . . and by a certain not unnatural turn of fate, we, and our plans and combinations are sent flying before the winds (Thack. Newc. II, 279; «selv. om vi er —»). — When a poem of merit has once been attributed to the wrong person, how long it takes the despoiled owner to come by his own! The true authorship *may* be affirmed again and again, but the false one still holds the field (Ill. L. N. $\frac{22}{8}$ 96; 226 a).

Således også, hvor to tilfælder sættes eller indrømmes som lige mulige, eller hvor det skal betegnes som ligegyldigt, hvilket er det rette:

Here the widow plays her black suit, and sets her bright eyes against the rich bachelor, *elderly or young as may be* (Thack.

Newc. II, 186). — He *might* have numbered fifty years as well as thirty (Dick. Copp. 149 a). — Let who *might* live or who *might* die (Trollope, Wortle 219).

- c) i sætninger afhængige af verbet *think* eller lignende udtryk om det, som efter ens mening kan være muligt, eller som formodes at være tilfælde:

I *think*, Clara, said Mr. Murdstone, in a low grave voice, that there *may* be better and more dispassionate judges of such a question than you (Dick. Copp. 59 b). — The proverb says, «You can't make a silk purse out of a sow's ear». Well, I don't know about that. I rather *think* you *may*, if you begin early in life (ib. 219 a). — Here, then, is the theory by which I *think* we *may* study handwriting as expressive of character (Nineteenth Cent. March 95, 480). — I *think* she *might* have improved me, and I *think* I *might* have learnt from her (Dick. Copp. 320 a). — With such a wife for his son, and child for himself, he *thought* the happiness of his last years *might* repay him for his friendless boyhood (Thack. Newc. II, 110). — He professed to think that she was ruining herself for her younger brothers . . . whose maintenance he *thought might* be amply defrayed out of their own little fortune (ib. IV, 114). — *Thinking* the sea-air *might* benefit me . . . I spent a day at the Château d'If (Ill. L. N. 15/8 96; 194 a).

Perhaps the eldest Miss Larkins *may* be about thirty (Dick. Copp. 134 a). — She is such an extraordinary dear girl herself, it's *possible* she *may* have imparted something of those virtues to me (ib. 245 a). — Clarke thinks it quite *possible* she *may* go out of her mind (Ward, Marcella II, 119). — Grammont burning to engage his adversaries, and believing that the force before him was only part of their army, which he *might* easily exterminate — (Stanhope, Hist. III, 154; «som han troede, han kunde —»). — I thought she had had some *fear* that her unhappy father *might* be in some way to blame for what had happened (Dick. Copp. 255 a). — I confused and wearied my poor brains in trying to *guess* what the secrets *might* be (Collins, L. L. II, 89). — Mrk. I thought he looked at that moment just as he *might* have looked when he sat in our parlour, waiting for me to be born (Dick. Copp. 413 b; = I think he *might* have looked so —). — Mrk. I daresay you can *fancy* what my feelings *might* have been towards such a beautiful young creature

(Thack. Newc. III, 107; i analogi med: I *think* your feeling *might* have been such —).

Således udtrykkes ved *might* ofte en påstand, som blot står for den talendes egen regning (hvad der vilde vise sig at være så, hvis man undersøgte sagen):

You *might* pass the Haunt in the day-time, and not know it in the least (Thack. Newc. II, 134). — As for the white one, the priceless, the gossamer, the fairy web, which *might* pass through a ring (ib. III, 259). — In no company was F. B. greater than in the society of the artists; in whose smoky haunts and parlours he *might* often be found (ib. II, 18).

Således bruges *may* og især *might* ofte til at udtrykke, hvad der for den talende vistnok står som et faktum, men som dog ikke er så bevisligt, at det kan fremsættes som sådant (∴ udtrykkes ved *can*, *could*):

You have laid a foundation that any edifice *may* be raised upon (Dick. Copp. 260 a). The loud high tones of his voice, which . . . *might* actually be heard by the busy clerks in the hall without (Thack. Newc. I, 108; ∴ den var efter forf.s mening høi nok til at høres, men det siges ikke, at nogen virkelig hørte den). — To think that it should come to this, when I *might* have known it and perhaps prevented it (Dick. Copp. 229 b). — He fixed upon me a look of such unutterable woe, that it *might* have softened a far harder heart than mine (ib. 248 b). — There came a detainer from that haberdasher for gloves, cravats, and pocket-handkerchiefs, that *might* have done credit to the most dandified young Guardsman (Thack. Newc. II, 146). — It was, it is true, a poem that the author of «The Song of the Shirt» *might* well have written, but he did not happen to have done it (Ill. L. N. 22/8 96; 226 a).

d) om hvad man finder rimeligt:

The week passed rapidly, as *may* be supposed, to one entranced as I was (Dick. Copp. 149 b). — In spite of her sons who were in a rage as you *may* fancy (Thack. Newc. II, 142). — Mr. Gilfil's sermons, as you *may* imagine, were not of a highly doctrinal . . . cast (Eliot, Scenes I, 142). — The new government, as *might* be supposed, selected its Bishops from its small minority of partisans (Stanhope, Hist. II, 258). — But my mind did not run so much on this as *might* be supposed (Dick. Copp. 91 a). — Mr. Heep was rather abashed, as most people *might* have been, by this explosion (ib. 257 a). — A wicked, worldly

expression, which well *might* shock any serious lady (Thack. Newc. I, 34). — Such an assembly of learning, genius and virtue, *might* well delight and astonish a stranger (ib. I, 149). — The young fellow enjoyed life, as one of his age and spirit *might* be expected to do (ib. II, 51). — Madame d'Ivry viewed with such pleasure as *might* be expected the defection of her adherents (ib. II, 283).

- e) i betingede sætninger om hvad der kunde være indtruffet under en ikke sted findende betingelse:

Had he appeared in sight with his ships, they *might* . . . have given the inhabitants the alarm from a considerable distance (Stanhope, Hist. III, 46). — If it had not been for his one talent of penmanship, he and his young wife *might* have starved (Eliot, Scenes I, 180). — Honest Fred Bayham . . . used pathetically to aver that he himself *might* have been such a youth, had he been blest with a father to watch . . . his early career (Thack. Newc. II, 50). — If he had spoken to me on the subject, I *might* have saved him a pretty penny (ib. II, 141). — I am sure he *might* have had Brumby but for those unlucky lies (ib. II, 142). — Then, if we could follow him, we *might* see him reach his Belgravian mansion (ib. III, 288). — The thing you mention . . . *might* be seen, and *might* be touched — supposing you could find it (Collins, L. L. I, 111).

- Betingelsen behøver ikke at være ligefrem udtrykt, men kan ligge et enkelt ord eller i sammenhængen:

In such unprofitable discussions were those energies consumed which *might else* have wrought out such great deeds for the service of religion (Stanhope, Hist. II, 259). — I don't pretend even to guess how other women *might* have acted *in my place* (Collins, L. L. I, 81). — The qualities that *might* have made him a man of a noble nature (Dick. Copp. 226 b). — What *might* have been a grand tree expanding into liberal shade, is but a whimsical misshapen trunk (Eliot, Scenes I, 344).

56. II. ønske, håb, bestræbelse, hensigt:

Much good *may* it do him (Thack. Newc. II, 292). — This, then, is to be a story, *may* it please you, in which — (ib. I, 8). — You would at once have been inclined to hope that he had a fullgrown son and heir; but perhaps you would have *wished* that it *might* not prove to be the young man on his right hand (Eliot, Scenes I, 158). — I *pray* Heaven that I never *may* forget

the dear girl (Dick. Copp. 258 b). — He expressed his *hope* that they *might* still admit of full and friendly compensation (Stanhope, Hist. II, 280). — I *hope* you *may* correct yourself (Dick. Copp. 237 a). — They longed for an opportunity when they *might* meet him and overcome him (Thack. Newc. IV, 147). — I said something about my not being hurt, and then something more, urging him to run back and try if he *might* not recover the fish (Collins, L. L. I, 13). — He now ordered the doors to be thrown open, in order that all who came to pay their duty *might* see the ceremony (Mac. Hist. II, 43; cit. Mätzner).

Anm. I følg. eks. synes der at være et tilløb til at bruge *can* til betegnelse af hensigt: I shall never close my eyes all night, — but what's that to you, so people *can* call you liberal? (Curt Lect. I; «når blot folk kan kalde dig gavmild»).

Slutning.

57. Efterat vi nu har gennemgået den historiske udvikling af disse tre verbers betydning og brug i engelsk, står det endnu tilbage at undersøge, med hvilken ret de, som almindelig sker, kaldes, «modale hjælpeverber». Først må vi dog bringe på det rene, hvad der bør forstås ved udtrykket «hjelpeverbum». Sammenligner vi sådanne former som *loves* og *loved*, så ser vi, at de består af noget fælles, *love*, der betegner selve verbalbegrebet «elske», og de forskellige endelser *s* og *d*, der betegner de forskellige forhold, hvori verbalbegrebet står til subjektet. I formrige sprog udtrykkes de fleste sådanne forhold ved endelser, i formfattige sprog derimod må man, hvor der ingen endelse står til rådighed, i stedet benytte et hjælpeverbum. Det er da klart, at et hjælpeverbum er et verbum, der gør tjeneste istedenfor en endelse, d. v. s. modificerer verbalbegrebet uden at ha nogen selvstændig betydning, på samme måde som endelserne heller ikke kan abstraheres fra verbalbegrebet, men kun har betydning som modificerende tillæg. Det er tillige klart, at hjælpeverbet må gi verbalbegrebet en betydningsnuance, for hvilken sproget mangler en egen verbalform. Det er derfor et spørgsmål, om det er rigtigt at kalde verbet *do* i negtende og spørgende sætninger for et hjælpeverbum, da der for det første herved ikke frembringes nogen anden betydningsnuance end den, som ligger i negtelsen *not*, og for det andet sproget aldeles ikke mangler en egen verbalform til at udtrykke det samme (*he loves not*), om end denne udtryksmåde er gåt af brug i det moderne prosa-sprog. Omskrivningen med *do* er nærmest at opfatte som en fraseologisk eiendommelighed.

Nu findes der imidlertid i de moderne germanske sprog intet verbum, som udelukkende bruges til at modificere verbalbegrebet¹. I et udtryk

¹ Det i dansk-norsk poesi forekommende «*monne*» modificere ikke verbalbegrebet; det er blot fraseologisk omskrivende og bruges vistnok udelukkende som fyldekalk.

som *I have seen him* står vistnok *have* således; men det samme verbum har selvstændig betydning i *I have money*. Til at udtrykke en befaling har engelsk ligesom de andre moderne germanske sprog en egen verbalform (imperativ) blot, når befalingen gjælder den eller de tiltalte, f. eks. *go!* = *I order you to go*. Skal befalingen (eller opfordringen) samtidig gjælde både den talende og den tiltalte, således som i det franske *allons!* oldnorsk *gʀngum*, må disse sprog ty til en omskrivning, eng *let us go!* og *let* er følgelig her hjælpeverbum. Men selve dette udtryk *let us go!* kan også betyde d. s. s. *permit us to go*, fr. *laissez-nous aller*, og i dette tilfælde er *let* selvfølgelig ikke hjælpeverbum. Således også med alle de andre «hjelpeverber». Heraf følger, at dette navn i virkeligheden ikke betegner en egen art verber, men blot en egen funktion af verber med forøvrigt selvstændig brug og betydning.

58. Vender vi os nu specielt til de «modale hjælpeverber», så må ifølge det ovenfor udviklede dette navn betegne verber, som ved siden af sin selvstændige brug og betydning også undertiden har den funktion at nuancere verbalbegrebet med hensyn til udsigelsens måde, og vi får da at undersøge, om og i hvilken udstrækning *can*, *may* og *must* bruges hertil.

Can betegner, som det fremgår af den foregående udredning, i de fleste tilfælder noget faktisk; men da det faktiske har sin bestemte modusform i indikativ og følgelig ikke trænger noget hjælpeverbum, er det klart, at når *can* her anvendes, er det ikke i egenskab af hjælpeverbum, men som selvstændigt verbum. I udtryk som *he wished he could be like him* (det uopfyldelige ønske, se foran § 54 b), betegner sætningen *he could be like him* vistnok ikke noget faktisk, men blot en tænkt forestilling, hvorfor da også fornrige sprog her anvender konjunktiv (tysk: er *wünschte*, *dass* er *könnte*); men man må huske på, at det ikke er *could*, som her betegner det specielt modale; dette er tværtimod ubetegnet, som så ofte er tilfældet på engelsk, når det med tilstrækkelig tydelighed fremgår af sammenhængen. Således siger man jo også: *if he came*, ty: *wenn* er *käme*, fordi det uvirkelige her er tilstrækkelig betegnet ved *if*. Ligeså lidt som nu *came* i den sidstnævnte sætning står for at betegne det modale forhold, lige så lidt er det tilfælde med *could* i den førstnævnte sætning. *Could* er selvfølgelig heller ikke her modalt hjælpeverbum. Ganske det samme er tilfældet med *could* i betingede sætninger (se ovfr. § 49), undtagen forsåvidt *could* undertiden findes, hvor der mere passende burde stå *might*. — I udtrykket *you can wait here while I run up* (se § 51 b) betegner *can*, som vi har set, en anmodning. Forsåvidt nu dette udtryk ansees for

at være ensbetydende med imperativ *wait here!* kan *can* heller ikke her siges at være modalt hjælpeverbum, da omskrivningen isåfald vilde være unødvendig. Imidlertid kan det ikke negtes, at der her er en nuance i betydningen, således at *can* kan siges at stå på grænsen mellem blot fraseologisk omskrivende verbum og modalt hjælpeverbum.

Det samme, som gjælder *can*, gjælder også *must*. Dette udtrykker nemlig enten det rent faktiske, at subjektet er nødt til (= *is obliged*) at gjøre noget, eller danner en fraseologisk variation af imperativ: *you must not do that = don't do that*, i hvilke tilfælder der ikke er nogen grund til at kalde det modalt hjælpeverbum. I udtrykket *I must not forget* (se § 50 anm.) kan det dog siges at udtrykke en befaling, som subjektet retter til sig selv, og følgelig at ha modal funktion eller i ethvert fald at stå på grænsen mellem dette og blot fraseologisk omskrivning. I oldengelsk og tildels i middelengelsk findes dette verbum brugt til betegnelse af enkelte modale forhold som ønske og hensigt; men det kommer naturligvis ikke nyengelsk ved.

Anderledes forholder det sig med *may*. Dette bruges ofte til at betegne usikker mulighed, ønske, hensigt, indrømmelse eller det betingede, altsammen modale forhold, for hvilke sproget ingen særskilte verbalformer har, hvorfor der ingen tvil kan være om, at *may* her bruges i modal funktion. I direkte ønskesætninger er det dog egentlig blot i de personer, hvor indikativ- og konjunktivformerne falder sammen, at *may* har modal funktion. I 3dje person ental derimod, hvor det modale forhold kan betegnes tilstrækkelig tydelig ved verbets form (*may God bless you = God bless you*), er *may* i virkeligheden overflødig og står på grænsen til at bli en blot ønskepartikel ligesom vort «gid», jfr. oprindelsen til vor spørgepartikel «mon» af verbet monne. I indirekte ønskesætninger derimod, hvor prædikatet skulde stå i fortid, f. eks. *I wished that it might happen*, har det altid modal funktion. — Men *may* bruges også med selvstændig betydning, nemlig når det betegner tilladelse: *you may leave the room = you are allowed to leave the room*.

59. Resultatet er altså, at *can* og *must* i ethvert fald meget sjælden, om overhovedet nogensinde, bruges med modal funktion, *may* derimod meget hyppig. Det må derfor betegnes som misvisende at kalde de to første for modale hjælpeverber, medens det lar sig høre at gi *may* dette navn, når man blot er sig bevidst, hvad det betyr. Det er dog et spørgsmål, om det alligevel er rigtigt at gi *may* et navn, som blot betegner en del af dets funktion, selv om det er en betydelig del. Det er, ligesom om man vilde kalde *of* genitivpræposition eller *to* dativ-

præposition, fordi disse præpositioner hyppig erstatter andre sprogs genitiv og dativ. Heller ikke kan det ansees for heldigt at gi *may* alene et eget navn, da det ikke kan negtes, at der ved disse tre verber ligesom ved *shall*, *will* og tildels *ought* er noget eiendommeligt, hvorved de adskiller sig fra alle andre verber. For det første mangler de endelse i 3. pers. ent. præs. For det andet kan de (med undt. af *ought*) kun forbindes med infinitiv uden *to*. Men disse eiendommeligheder har intet med det modale at gjøre. Mangelen af endelse i 3. pers. ent. kommer, som bekjendt, af at de opr. er sterke imperfekter¹, og deres forbindelse med infinitiv uden *to* beror på forhold, som ligger skjult i det forhistoriske mørke. Vil man gi dem et fælles navn, må dette derfor baseres på noget andet end det modale. Eiendommeligt for dem er fremdeles, at de kun kan bruges som prædikatsverbum (finit verbum), da de mangler tillægsformerne. Heri adskiller de sig bestemt fra alle andre verber i engelsk, og en passende fællesbenævnelse for dem kunde derfor være «prædikative verber».

¹ Om oprindelsen til præsensformen *must* er talt ovenfor § 21.

Trykfeil.

Side 16, 2den linje f. n. står *Brinne* læs *Brima*.

— 27, nederste linje » þa » þat.

— 28, 2ode linje f. o. » ze » ze.

